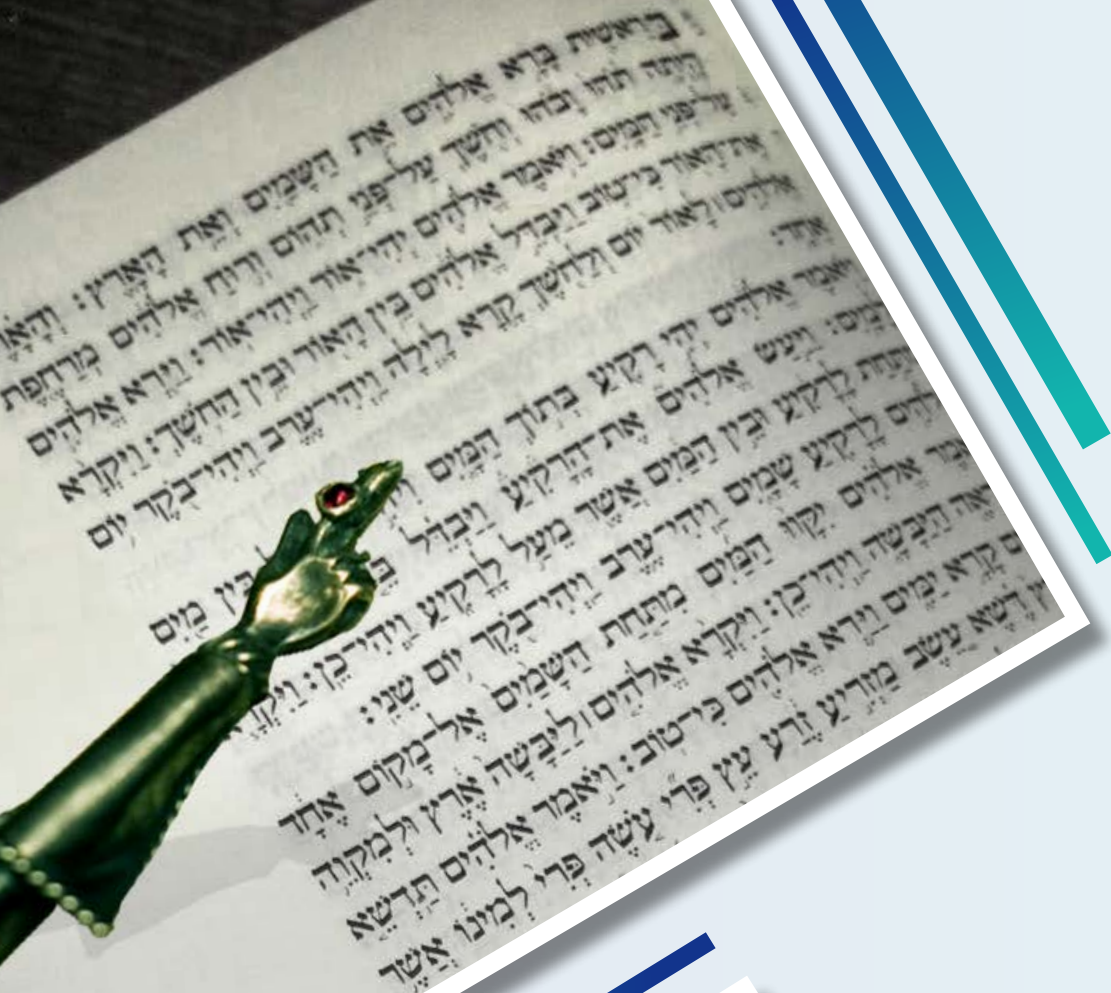

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' מורשת

תכנית הלימודים בתנ"ך ממלכתי

מגן הילדים עד כיתה י"ב | תשע"ט

חברי ועדת המשנה לכתיבת תכנית הלימודים תנ"ך ממלכתי

- פרופ' נילי ואזנה, יו"ר - האוניברסיטה העברית, ירושלים
- גב' ענת צידון - מפמ"ר תנ"ך ממלכתי
- ד"ר אשר שכטר - מרכז הוועדה - ממונה תכניות לימודים אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית
- גב' אליאנה גורדון - מורה בבית הספר היסודי 'הריאלי', חיפה
- גב' דפנה ליקבורניק - מורה בבית הספר מכבים-רעות
- גב' חדוה דנון - מורה וסגנית מנהלת בבית הספר 'הריאלי', ראשון לציון
- ד"ר יהושע זקבך - מדריך מרכז, אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית
- גב' יעל רשלבך - מורה בבית הספר 'רוטברג', רמת השרון
- גב' מעין כהן - מנהלת בית הספר היסודי 'אפיקי ירדן', קיבוץ אפיקים
- מר תמיר סגל - החוג לתנ"ך, האוניברסיטה העברית ירושלים; מורה בבית הספר 'בויאר', ירושלים

כתיבה

- ד"ר אשר שכטר - ממונה תכניות לימודים, אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית
- גב' ענת צידון - מפמ"ר תנ"ך ממלכתי, אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית

קריאה והערות על הכתוב

- פרופ' נילי ואזנה - האוניברסיטה העברית, יו"ר ועדת מקצוע תנ"ך ממלכתי
- גב' צילה מירון אילן - ראש אגף מורשת לשעבר, המזכירות הפדגוגית
- גב' נינה בן אהרון - ממונה תכניות לימודים, אגף רוח וחברה, המזכירות הפדגוגית
- גב' ורדה אשכנזי - ממונה תכניות לימודים, אגף רוח וחברה, המזכירות הפדגוגית
- מר יובל אוליבסטון - ראש אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית
- קבוצת מיקוד מורי תנ"ך

חברי ועדת המקצוע – תנ"ך ממלכתי

- פרופ' נילי ואזנה - יו"ר הוועדה, ראשת החוג למקרא, האוניברסיטה העברית ירושלים
- גב' ענת צידון - מרכזת הוועדה, מפמ"ר תנ"ך בחינוך הממלכתי, אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית
- ד"ר אהרון דיטשר - מרכז מלטון, האוניברסיטה העברית
- גב' איילה פז - מדריכה פדגוגית, תכנית 'רביבים' האוניברסיטה העברית; מכללת דוד ילון, ירושלים
- גב' אליאנה גורדון - מורה בבית הספר 'הריאלי', חיפה
- ד"ר אסנת ברתור - אוניברסיטת תל אביב
- גב' אסנת קליימן - מרצה ומנחה פדגוגית, מכללת קיי, באר שבע
- ד"ר אשר שכטר - ממונה קוריקולארי – אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית
- ד"ר גלי דינור - מכללה להכשרת מורים 'לוינסקי', תל אביב
- גב' דפנה ליקבורניק - מורה בתיכון מכבים-רעות ממלכתי
- גב' חדוה דנון - מורה בגימנסיה הריאלית, ראשון לציון
- פרופ' טובה פורטי - אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע
- ד"ר יהושע זקבך - מדריך מרכז, אגף מורשת, המזכירות הפדגוגית
- גב' יעל רשלבך - מורה בבית הספר 'רוטברג', רמת השרון

25 פרק ה: תכנית הלימודים בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

חלק א: מבוא ומטרות – חטיבת הביניים (ז'-ט')

26 חלק ב: מבוא ומטרות – חטיבה עליונה (י'-י"ב)

27 חלק ג: מטרות בתחום המיומנויות בחינוך העל יסודי (ז'-י"ב)

30 חלק ד: דרכי הערכה בחינוך העל יסודי ז'-י"ב

33 חלק ה: פרקי הלימוד והנושאים לכיתות ז'-ט'

34 חלק ו: פרקי הלימוד והנושאים לחטיבה העליונה (י'-י"ב)

43 פרק ו : תכנית הלימודים לעולים חדשים

44 רשימה ביבליוגרפית

47 ניבים וביטויים - נכסי צאן ברזל בשפה העברית

05 פתח דבר

06 מבוא ורקע

07 פרק א: מתווה התכנית מגן הילדים ועד כיתה יב

11 פרק ב: הוראת התנ"ך בחינוך הקדם יסודי

14 פרק ג: תכנית הלימודים בחינוך היסודי (כיתות א'-ו')

חלק א: הוראת התנ"ך בחינוך היסודי - כיתה א'

(רציונל; ראשית לימוד התנ"ך; הצעות לסיפורים פעילויות)

17 פרק ד: תכנית הלימודים לכיתות ב'-ו'

חלק א: מתווה תכנית הלימודים לכיתות ב'-ו'

(מבוא; מטרות; מיומנויות; דרכי הערכה)

23 חלק ב: פרקי הלימוד ונושאים עיקריים לכיתות ב'-ו'

פתח דבר

הוועדה הסתייעה בהיבטים רבים של התכנית הקודמת, תוך התאמתה לתנאים המשתנים ולחידושים הנדרשים. חבריה התחשבו ברוח המלצות ועדת שנהר, שבדקה את לימודי היהדות בחינוך הממלכתי, כפי שנוסחו בחוברת 'עם ועולם: תרבות יהודית בעולם משתנה' (ירושלים תשע"ד). התכנית מאמצת את גישת ועדת שנהר ואת עקרונות הלמידה המשמעותית, ורואה בלימוד התנ"ך כלי להכרת מורשת יהודית וישראלית, אנושית ואוניברסלית. התכנית מיועדת למערכת החינוך הממלכתית, מגן הילדים ועד כיתה י"ב, ולכל סוגי בתי הספר והאוכלוסיות הכלולים במערכת החינוך הממלכתית.

בשנת הלימודים תשע"ז דנה ועדת המקצוע של תחום תנ"ך ממלכתי במצב לימודי התנ"ך בכלל, וביחסם של תלמידי ישראל בחינוך הממלכתי ללימודי התנ"ך בפרט. הוועדה הגיעה למסקנה שיש לשנות את תכנית הלימודים בתנ"ך לכל שכבות הגיל, והציעה לבחון מחדש את תכנית הלימודים בראייה כוללת, לאורך כל שנות הלימוד. בעקבות מסקנות הוועדה, מינה יו"ר המזכירות הפדגוגית, ד"ר משה וינשטוק, ועדת משנה לכתובת תכנית לימודים להוראת התנ"ך בבתי הספר הממלכתיים. הוועדה הוסמכה להכין תכנית לימודים חדשה, שתהיה מסמך מנחה מגן הילדים ועד לכיתה י"ב. ועדת המשנה לתכנית הלימודים בדקה סקרי תלמידים ומורים ביחס ללימודי התנ"ך על מנת לגבש את עקרונות התכנית החדשה, וגם מהם עלה הצורך בכתיבת תכנית לימודים כזו. הצורך בשינוי נבע מהשינויים שחלו במערכת החינוך, וביניהם שימת דגש על למידה משמעותית ויכולת האוריינות המשתנה. ניכר שהמצב הקיים מצריך להתאים את הרלוונטיות של התכנים הנלמדים לחיי הלומדים. העקרונות המנחים את התכנית החדשה הם השאיפה שהתלמידים ידעו לקרוא בתנ"ך, יכירו את האירועים, את הדמויות ואת המקומות המתוארים בו, ואת התכנים והערכים המגוונים העולים ממנו. נוסף על כך, התלמידים יפיקו מהתנ"ך רלוונטיות ומשמעות לחייהם, על ידי דיון בערכים המשתקפים בו, ויכירו בתנ"ך כספר היסוד של עם ישראל ושל שאר הדתות המונותאיסטיות.

מבוא ורקע

להלן נציג את רציונל התכנית, את המטרות הכלליות של הוראת תנ"ך וכן עקרונות מנחים להוראה. לאחר מכן נפרט את מיומנויות הלמידה הנדרשות מכל שכבת גיל, ואת פרקי התכנית בהתאם לשכבות הגיל.

ספר התנ"ך הוא היצירה המובהקת הקשורה להיווצרות העם היהודי בארץ ישראל, לשפה העברית ולערכים אנושיים רבים. בשל מעמדו זה, נלמד התנ"ך כתחום דעת מחייב במערכת החינוך הממלכתית במדינת ישראל.

המעבר לרפורמת 'הלמידה המשמעותית' חולל שינוי במערכת החינוך, ונוצרה דרישה להתאים את לימודי התנ"ך לשינויים הפדגוגיים המתרחשים במערכת החינוך. תכנית הלימודים החדשה מתבססת על התפיסה שעל התלמיד לדעת את הסיפור התנ"כי הרציף, על מגוון ערכיו.

סיפורי התנ"ך מספקים הצצה לחיי היומיום ולתפיסת עולמם הערכית-מוסרית של הקדמונים. לאחר הבנת הסיפור על רקע תקופתו, יש לנסות ולהפיק מתוך הדיון בעלילה ובנפשות הפועלות שיח רלוונטי משמעותי הנוגע למציאות חיינו ולסוגיות אישיות המעסיקות את התלמיד בשלבי התפתחותו השונים. דיון כזה ייערך בפרקים המזמנים שיח ערכי.

השאיפה היא, שהתלמיד יהיה מעוניין לבחון את ספר התנ"ך ולהעמיק בסיפוריו ובמסריו, ואף ימצא שחלק מלבטיו מקבילים ללבטי הגיבורים בתנ"ך, ולדילמות הקשורות לחיי הפרט והחברה בישראל כיום.

פרק א – מתווה התכנית מגן הילדים ועד כיתה י"ב

א. רציונל

ספר התנ"ך מהווה בסיס להבנת היבטים עיקריים בהיסטוריה היהודית-ישראלית, במורשת ובאמונותיה. מטרת תכנית הלימודים היא שהתלמיד יגלה עניין וסקרנות ביחס לספר התנ"ך, יכיר את העושר, את הגיוון ואת האיכויות המיוחדות של הקורפוס, וידע ששורשי תרבותו נובעים ממנו. השאיפה היא שהתלמידים ידעו את עיקרי הסיפור התנ"כי ויכירו אחדות מסוגותיו הספרותיות, תוך חתירה להפקת משמעות ורלוונטיות לחייהם.

רציונל הלמידה כולל ארבעה עקרונות: ידיעת סיפורי התנ"ך, למידה משמעותית, רצף ובחירה.

1. ידיעת הסיפור ותכניו

התנ"ך מורכב מסוגות ספרותיות שונות, והסוגה הנרטיבית היא אחת הבולטות בו. הסיפור עוסק בדמויות, בקורותיהן, בהכרעותיהן ובמורכבויותיהן. הסיפור אינו סיפור גרידא; הוא משקף מגוון ערכים, דעות ואמונות המצויים בספר התנ"ך, כגון: אמונה באל אחד (מונותאיזם) לעומת אלים רבים; היחס לזר ולגר; תפיסה של גמול אישי לעומת גמול קיבוצי, ועוד. ניתוח הסיפורים מאפשר ניהול דיון סביב המסרים הגלויים והסמויים המופיעים בסיפור, ואף מאפשר הבעת עמדות, רגשות, ביקורת וכדומה. הסיפורים יילמדו בהקשר ההיסטורי והתרבותי של זמן כתיבתם, ויושם דגש הן על הכרת המקומות שבהם התרחשו האירועים, והן על הכרת השפה התנ"כית שבה נכתבו.

2. למידה משמעותית ורלוונטית

הנחת היסוד של התכנית היא שיש בטקסט התנ"כי רבדים רלוונטיים ומשמעותיים לעולמם של לומדיו ולערכי החברה. בתנ"ך מצויות

תפיסות ערכיות, הומניסטיות ותרבותיות הנוגעות בהשקפת עולמם של כותביו, גיבוריו ולומדיו כאחד.

למידה משמעותית דורשת שהתלמידים יבינו היטב את הכתוב בטקסט, וכשלב נוסף יוכלו לחשוף תובנות רלוונטיות הקשורות לעולמם הפרטי, לחברה ולתרבות שבתוכה הם חיים.

3. רצף, סוגות ספרותיות והעמקה

תכנית הלימודים כוללת רצף לינארי. בכיתות ב-ט יילמדו הנושאים העיקריים לפי סדר הספרים ההיסטוריוגרפיים של המקרא, על פי נוסח המסורה, מבריאת העולם ועד שיבת ציון.

במהלך הלמידה יכירו התלמידים סוגות ספרותיות שונות כגון: סיפור, שירה, חכמה, חוק ונבואה. חשיפת התלמידים למגוון זה נועדה לפרוס בפניהם את העושר הספרותי והרעיוני המצוי במקרא ולהביאם להיכרות עם מנעד ספרותי נרחב שעשוי לדבר אל לבם בצורות שונות.

4. לימוד עצמי ובחירה

בכיתות חטיבת הביניים והחטיבה העליונה תוצע בחירה ביחס לחלק מתוכני הלימוד. הנחת היסוד היא, שמתן בחירה יאפשר למורים ולתלמידים לעסוק בתנ"ך מתוך עניין וסקרנות, משום שהלמידה תעסוק בתחומים קרובים לליבם.

בחטיבת הביניים תוצע בחירה בין מספר יחידות לימוד ללמידה עצמית, שבהן יתמודדו התלמידים עם קריאת התנ"ך, הבנתו וניתוחו באופן עצמי ועצמאי (בהנחיית המורים). בחטיבה העליונה יבחרו המורה והתלמידים שלושה נושאי בחירה מתוך שבעה, ועליהם ייבחנו בבחינת הבגרות. מוצע למורה לקיים דיון פתוח אודות בחירת היחידות.

פרק א – מתווה התכנית מגן הילדים ועד כיתה י"ב

ב. מטרות כלליות של הוראת המקצוע

בחוק החינוך הממלכתי נקבע כי אחת ממטרות החינוך הממלכתי היא: "לחנך אדם להיות אוהב אדם, אוהב עמו ואוהב ארצו, [...] המכבד [...] את מורשתו, [ו] את זהותו התרבותית ואת לשונו, ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית... ולחנך לכבדם". תכנית הלימודים בתנ"ך לבית הספר הממלכתי מבוססת על ההכרה כי התנ"ך מהווה מרכיב בסיסי במכנה המשותף הרחב של העם היהודי לדורותיו. בתכנית הלימודים באים לידי ביטוי למידת תולדות העם, המורשת והתרבות היהודיות והישראליות, וערכים יהודיים ואוניברסאליים, כמתבקש ממטרות החינוך הממלכתי.

מטרות המקצוע

מטרות בתחומי הידע, המיומנויות והערכים

ידע

1. ידיעת המסופר במקרא על ראשית האנושות ועל קורות עם ישראל מימי האבות ועד חורבן בית ראשון ושיבת ציון;
2. הכרת הדעות וההשקפות היסודיות שבמקרא, כפי שהן באות לידי ביטוי בטקסט המקראי על מבחר סוגותיו;
3. הכרת החברה המקראית, תרבותה וזיקתה לתרבויות המזרח הקדום;
4. הכרת תהליך גיבוש ספר התנ"ך בהקשרו ההיסטורי.

מיומנויות

פיתוח מיומנויות הנדרשות לשם עיון עצמאי בתנ"ך:

א. מיומנויות קוגניטיביות

1. איתור מידע והשוואה – איתור מידע, הערכתו והשוואתו עם טקסטים מקראיים אחרים או עם טקסטים חוץ-מקראיים;

2. חשיבה ביקורתית ואמפתית – פיתוח שיח ביקורתי ואמפתי אודות מעשים, דמויות ומחשבות במקרא;

3. טיעון והנמקה – הצגת טיעונים מבוססים הנוגעים לשיח התנ"כי ולהווייתו;

4. חשיבה יצירתית – חשיבה יצירתית, העלאת מגוון רעיונות להבנת הטקסט המקראי ולהתמודדות עם הדילמות הערכיות והטקסטואליות שהוא מעלה;

5. משמעות ורלוונטיות – הפקת תובנות, עמדות ורעיונות לחיי התלמידים באופן מושכל וביקורתי.

ב. מיומנויות תוך-אישיות

6. אינטליגנציה רגשית – הכלת פרשנות של אחרים וניהול שיח רגשי אודות הכתובים והעולה מהם; שיתוף בתחושות ובהרגשות.

7. תחושת מסוגלות – מסוגלות להתמודד עם משימות שונות של עיון במקרא תוך הבעת רפלקציה אישית (בכתב ובעל פה).

ג. מיומנויות בין-אישיות

8. ניהול שיח – ניהול שיח מכבד גם במצבי מחלוקת ואי הסכמה על רקע השקפתי, ערכי או פרשני.

9. טיפוח היכולת להתמודד עם ריבוי דעות ועם ערכים משתנים במקרא.

10. פיתוח יכולת דיון אודות כתובים הנתונים במחלוקת.

פרק א – מתווה התכנית מגן הילדים ועד כיתה י"ב

ערכים

1. הכרה בחשיבותו של התנ"ך כמבטא ערכים אוניברסליים בכלל, ואת ערכיו של העם היהודי בפרט. כדוגמה לכך: ערכים הקשורים לתחום שבין אדם לחברו, אחריות חברתית, חרות, צדק, אמונה מונותאיסטית ועוד;
2. מודעות ושיח מעמיק אודות אופיו של התנ"ך כמייצג מגוון אמונות, דעות, דילמות ערכיות ותפיסות עולם במורשת ישראל, כך לדוגמה: היחס לבחירה חופשית, אחריות האדם על מעשיו, גמול וצדק, פולחן ועוד.
3. הבנת מקומה של ארץ ישראל בתנ"ך, והכרה בקשר של העם היהודי לארץ ישראל.

חשוב לציין כי המטרות נוסחו בצורה אחידה עבור כל שכבות הגיל, ומוטל על המורים להתאימן וליישמן בהתאם לגיל, לכישורים וליכולות של הלומדים

להלן תוצגנה המיומנויות הייעודיות לכל חטיבות הגיל. דוגמאות לדרכי ההוראה יימצאו באתר 'תנ"ך ממלכתי'.

ג. עקרונות מנחים להוראה

1. **רצף סיפורי ליניארי** – עיקרה של התכנית בנוי, כאמור, על ההיבט הסיפורי-נרטיבי, לפיכך סדר הלימוד יתגבש מתוך מגמה להורות את הסיפורים על פי הרצף המופיע בתנ"ך.

2. פרשנות – כלי לדיאלוג משמעותי בין התלמיד לטקסט

אחד מכלי הלימוד המרכזיים הוא האפשרות לבאר ולפרש. הפרשנות מתחלקת לשני שלבים. הסופר אברהם ב. יהושע הגדיר היטב את השלב הראשון:

העבודה הפרשנית תשתדל להיעשות מתוך עיון ישיר בטקסטים (הקלאסיים) עצמם... הקלסיקה שלהם מתבטאת בכך שאנו יכולים לקרוא אותם מעבר לתנאי זמנם, על ערכיהם המוסריים והתרבותיים. מי שקורא את התנ"ך כטקסט ספרותי בעל מעלה מיוחדת, או כטקסט דתי בעל משמעות רוחנית עמוקה, מבקש לראותו כטקסט חי, שערכו, למרות עתיקותו, רלוונטי לקורא. לכן קריאה ראשונה היא קריאה טקסטואלית ישירה, שמזדקקת לפרשנות היסטורית או פילולוגית רק במקומות שתומים ממש.

(א.ב. יהושע, סיפור קין והבל במקרא, כוחה הנורא של אשמה קטנה).

הקריאה הראשונה נועדה להבנת הכתוב, מתוך הנחת יסוד שיש בו ממדים רלוונטיים ומשמעותיים עבור הקורא.

לאחר מכן ניתן להגיע לשלב השני, היצירתיות הפרשנית: דרכי המדרש והיצירה נמשכים והולכים עד לדורות שלנו. כל ילד השומע את סיפורי התנ"ך מקבל אינטרפרטציה מסוימת, לפי האדם שמפיו שמע אותם, ואף הוא מוסיף אולי ומספר סיפור מסוים... הדמויות בתנ"ך ממשיכות לחיות.

(הרב עדין שטיינזלץ, דמויות מן התנ"ך).

פרק א – מתווה התכנית מגן הילדים ועד כיתה י"ב

6. **היקף הידע** – הכרת תוכנם של סיפורי התנ"ך שבתכנית הלימודים, תוך שימת לב לעושר המבע הרעיוני הגלום בהם ולמשמעותם, בנוסף על הכרת מקומות בארץ והכרת טיבן של הדמויות.
  7. **לימוד בין-תחומי** – כאופציה לפרשנות רלוונטית. לימוד התנ"ך יכול לקיים זיקות למנעד של תחומי ידע ושדות מחשבה מגוונים, כגון: ידיעת הארץ, פילוסופיה והגות, אומנויות, ספרות, היסטוריית המזרח הקדום, ספרות המזרח הקדום וכדומה. תחומי דעת אלה מתכתבים עם המקרא, ויכולים לסייע לפירושו ולהבנתו.
  8. **ניבים וביטויים** – בכל שכבת גיל, על המורה לשלב ניבים, ביטויים, או חלקי פסוקים שהפכו למטבעות לשון רווחות בספרות ובשפה העברית בת ימינו **קישור בקובץ זה**. (אחד מהעקרונות המנחים של התכנית נוגע לזיקה הלשונית הקיימת בין שפתם העכשווית של התלמידים לבין השפה המקראית).
- ד. דרכי הערכה**
- מוצע למורים להשתמש בדרכי הערכה מגוונות כדי ליצור עניין וסקרנות, וכדי לאפשר העמקה והרחבה בלימוד. ההערכה בדרכים מגוונות תביא לידי ביטוי את עקרונות העמ"ר בלמידה. דרכי הערכה מגוונות ניתן למצוא באתר 'תנ"ך ממלכת'.
3. **לימוד חווייתי** – חוויית הלימוד יכולה להיות חוויה אינטלקטואלית, רגשית, ביקורתית ודיאלוגית. המשותף לכל אלה הוא החתירה ללימוד משמעותי.
  4. **בחירה** – "חנוך לנער על פי דרכו": תכנית הלימודים בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה מציעה יחידות בחירה, הנתונות לבחירת המורים והתלמידים על פי רצונם. מומלץ למורה להתייעץ עם תלמידיו בשאלת בחירת היחידות.
  5. **לימוד מתוך ספר תנ"ך שלם** – כבר בראשית לימודם ירכשו התלמידים, באופן מדורג, את היכולת לקרוא מתוך הכתובים עצמם. בכיתות א'-ג' המורים ילמדו מתוך חומש בראשית, בפונט גדול ובלבד שיכלול את הטקסט התנ"כי המלא שבתכנית הלימודים, ואילו החל בכיתה ד' ואילך ישתמשו התלמידים בספר התנ"ך השלם, למען יוכלו לדפדף בו, להשוות ולהשלים נושאים ועניינים, וכך גם להרחיב את הבקאות וההתמצאות.

פרק ב – הוראת התנ"ך בחינוך הקדם יסודי

מבוא

פגישה של ילדי הגן עם סיפורי התנ"ך משמעה פגישה עם הנרטיב המרכזי שעליו מושתתת זהות תרבותית-לאומית יהודית וכלל אנושית. מפגש מהנה עם סיפורי התנ"ך המתאימים לתפיסתם ולהבנתם של הילדים בגיל הרך עשוי להשאיר חותם על יחסם בעתיד לספרות המקראית, לדמויות המקראיות, לשפה המקראית הייחודית ולחלק מן הדילמות הערכיות הגלומות בסיפור המקראי. "הילדים נחשפים לראשונה למושגי היהדות כבר בגיל הרך. בגיל זה מתחיל להתפתח עולם הדימויים האישי ונוצרת תחושת 'בית' בתוך התרבות. החשיפה של הילדים לתכנים ולערכים יהודיים מאפשרת להם לראות ביהדות עולם תרבותי ומקור לתחושת השייכות".

(תרבות יהודית בעולם משתנה, מסקנות הוועדה לגיל הרך

בנושא דו"ח ועדת שנהר)

תכנית לימודים זו ממליצה על מפגש עם הספרות המקראית בגן הילדים מתוך הקפדה על התאמת התכנים בבחירת הסיפורים, מציעה עקרונות מנחים לאופן הסיפור, וכן הצעות דידקטיות נוספות ומביאה דוגמאות לבחינת התאמת הסיפורים המיועדים לשילוב בתכנית הלימודים בגן, תוך העלאת לבטים חינוכיים, התפתחותיים וערכיים.

א. ספרות מקראית בגן הילדים

באמצעות סיפורי המקרא הילדים נפגשים עם סיפורים מרכזיים בתרבות ובמורשת היהודית-ישראליות. הסיפורים הלקוחים מהתורה הם מלאי דרמות, ועוסקים בסוגיות אנושיות קיומיות המוכרות לכולנו. סביב סיפורים אלה ניתן להעמיד את המסד ללמידה משמעותית.

ב. מטרת הלימוד

- הכרת מבחר סיפורים מהספרות המקראית;
- הכרת דמויות ואירועים מרכזיים בסיפורי המקרא;
- הכרה בקיום של אמונות וערכים שונים במקרא;
- מפגש עם ערכים אנושיים ולאומיים, כפי שהם מופיעים בסיפורי המקרא;

באמצעות הספרות המקראית ייחשף הילד ללשון המקרא, ויעשיר את אוצר המילים בביטויים ובניבים ממקורותיה

ג. קריטריונים לבחירת הסיפורים

- סיפורים המכילים עלילה שהילדים מסוגלים לעקוב אחריה;
- סיפורים שבמרכזם דמויות חשובות ומוכרות;
- סיפורים על דמויות במקרא הקשורות זו לזו ברצף כרונולוגי שמאפשר לילדים לעקוב אחר השתלשלות המאורעות;
- סיפורים שיש בהם היבט אופטימי;
- סיפורים המעוררים דילמה שבכוח הילדים להתמודד עמה.

פרק ב – הוראת התנ"ך בחינוך הקדם יסודי

ד. הכנה של הגננת

- הכרת הפרק במקורו המקראי, והקראתו הרהוטה;
- עיבודו של הסיפור המקראי עד לכדי לימודו וסיפורו בגן - קביעת ההיקף, מיקוד הנושא בשיעור, החלטה מה יושמט או יורחב, השלמת פרטים חיוניים להבנת הסיפור, הכנת פעילויות ללימוד ובעקבותיו וקבלת החלטה אילו מסרים יודגשו;
- בחירת עזרים להמחשה ולהארה של הסיפור על היבטיו השונים, כדוגמת סרטונים, תמונות וציורים;

ה. כיצד מספרים?

- יש ערך תרבותי למפגש של הילדים עם הסיפור המקראי כטקסט מתוך ספר התנ"ך. על כן חשוב שבידי הגננת יהיה ספר תנ"ך, והקריאה תתבצע מתוך הטקסט המקראי.
- שפת המקרא אינה השפה של זמננו. הסיפור המקראי הוא מתומצת, וכולל אוצר מילים וצורות תחביריות שהם בגדר זרים לשפת התלמידים. לכן, מתפקידה של הגננת לתווך בין הטקסט המקראי, על כל מורכבותו, לבין הילד, לעבד את הסיפור בהתאם לתפיסתו ולהשתמש בלשון המובנת לו.

ו. המלצות לאופן הקראת הסיפור בגן

- ניתן ליצור הקדמה מזמינה, שיוצרת עניין, ועוסקת בסוגיה, בדמות או באירוע, כדי לכוון את הקריאה של הסיפור וליצור מיקוד וסקרנות לשמיעתו;
- מומלץ לספר את הסיפור ברצף, מתחילתו ועד סופו. לחילופין, ניתן לספרו בשילוב הפסקות בנקודות מסוימות, לצורך הבהרה, שיחה קצרה על העלילה והדמויות, או העלאת תהיות ושאלות ביחס להמשכו של הסיפור;
- חשוב לקרוא את הסיפור כלשוננו. כך יתוודע הילד ללשונו המיוחדת של ספר התנ"ך, ויחוש קרבה אליה תוך שהוא מרחיב ומעשיר את שפתו. לצד זה, חשוב להקפיד על תיווך בין שפת המקרא לשפת היום-יום שלנו;
- מומלץ להשתמש במימיקה נרחבת בעת הקראת הטקסט, ולקרוא אותו בהטעמה ובהדגשה, בהתאם לעלילה ולתוכן הטקסט. מוצע לבחור בנושא אחד שבו יתמקד השיעור;
- בשלב הדיון, מוצע לשאול בתחילה שאלות מתחום התוכן העוסקות בדמויות, בעלילה במקום ובזמן, על מנת לוודא שבסיס התוכן נהיר לכל התלמידים;
- מומלץ לפתח דיון בנושא שנבחר לעמוד במוקד השיעור, ובו ניתן יהיה לשאול שאלות בסדר חשיבה גבוה (דעה, השערה), או שאלות המעוררות את תגובות התלמיד, כאמפתיה או כביקורת כלפי אירועים ודמויות בסיפור;
- רצוי להשתמש בכל האמצעים לשם העשרה, הרחבה וסיכום הנלמד בשיעור: סרטונים, ציורים, המחזה, וכיד הדמיון הטובה עליכם;

מבחר סיפורים המתאימים לגיל הרך

- הציווי 'לך לך' (בראשית י"ב, א-ט)
- רועי לוט ורועי אברהם (בראשית י"ג, א-יב)
- אברהם ושלושת האורחים הניצבים עליו (בראשית י"ח, א-טו)
- לידת יצחק (בראשית כ"א, א-ח)
- יצחק ורבקה (בראשית כ"ד)
- הולדת עשיו ויעקב (בראשית כ"ה, ה, יט-לד)
- חלום יעקב (בראשית כ"ח, א-כב)
- אהבת יעקב ורחל (בראשית כ"ט)
- סיפורי יוסף: חלומות יוסף (בראשית ל"ז)
- יוסף במצרים (בראשית ל"ט-מ"א, מבחר)
- השעבוד במצרים, הולדת משה, יציאת מצרים (שמות א' י"ד, מבחר)
- מעמד הר סיני ועשרת הדברות (שמות י"ט-כ')
- המרגלים ביריחו (יהושע ב')
- מלחמת גדעון במדיינים (שופטים ו'-ח')
- חיי שמשון (שופטים י"ד-ט"ז)
- דוד וגולית (שמואל א' י"ז)
- חלום שלמה (מלכים א' ג')
- מגילת רות (רות א'-ד')
- מגילת אסתר (אסתר א'-י', מבחר)

פרק ג – תכנית הלימודים בחינוך היסודי (כיתות א'-ו')

שעת הלימוד השבועית המוקדשת להוראת התנ"ך בכיתה א' תוקדש ללימוד של כ-15 סיפורים מתוך מבחר ההצעות לסיפורים המופיעות בתכנית, כפי שיופיעו להלן.

אנו ממליצים להקדים את הוראת הנושא 'לקראת קבלת ספר התורה' לחודש האחרון של כיתה א', ולציין את האירוע המקובל בבתי הספר כ'קבלת ספר התורה' בסמוך למועד חג השבועות, לשם יצירת הקשר לחג מתן תורה, והענקת משמעות להתחלת לימוד המקרא מתוך ספר התנ"ך. מיד עם תחילת כיתה ב', יחלו התלמידים את לימוד סיפור הבריאה הפותח את ספר בראשית.

מטרות ההוראה:

- הכרת התנ"ך כספר ייחודי;
- חשיפת התלמיד לתנ"ך, על תכניו ושפתו הייחודית;
- הכרת הדמויות מתוך המקרא והאירועים שבהם הן פועלות;
- יצירת מפגש עם השפה המקראית, העשרת אוצר המילים בביטויים ובניבים ממקורותיה;

הכנה של המורה:

- הכרת הפרק במקורו המקראי, והקראתו הרהוטה;
- עיבודו של הסיפור המקראי והכנתו ללימוד ולסיפור בכיתה: מבחינת קביעת ההיקף, מיקוד הנושא בשיעור, גבולות הסיפור (מה יושמט או יורחב), לימוד פרטים חיוניים להבנת הסיפור, הכנת פעילויות לצורך הלימוד ובעקבותיו וקביעה אילו מסרים יודגשו בכיתה;
- בחירת עזרים להמחשה ולהארה של הסיפור על היבטיו השונים, כדוגמת סרטונים, תמונות וציורים;

חלק א': הוראת התנ"ך בחינוך היסודי – כיתה א'

רציונל

שעת הלימוד בכיתה א' תאפשר לחשוף את התלמיד לסיפורים מרכזיים ובסיסיים של ספרות המקרא. הבחירה בסיפור המקראי נובעת מהידיעה שילדים אוהבים סיפורים, ושיפורי התנ"ך מרתקים בתכניהם ובלשונם. סיפור מרתק, המצית את דמיונו של התלמיד, מעשיר את עולמו ומפתח את יכולותיו השכליות, יהפוך את הספר קרוב ללב התלמיד ויקל על הלימוד בו בשנות החינוך היסודי. תלמיד בכיתה א' נמצא בשלב רכישת הקריאה, ואינו יכול לקרוא בעצמו את הטקסט המקראי. יחד עם זאת, הוא עדיין יכול להתחבר להנאה הבסיסית שבשמיעת סיפור. יש להעניק חשיבות גדולה להקראת הטקסט על ידי המורה בשעת הלימוד. קריאה זו תתווך בין הטקסט המקראי, על תכניו ולשונו המיוחדים, לבין התלמיד. ההצעה לתכנית לכיתה א' לקוחה מתוך הסיפור המקראי שבתורה. הסיפורים הלקוחים מהתורה הינם מלאי דרמות, ועוסקים בסוגיות אנושיות-קיומיות של כולנו. סביב סיפורים אלה ניתן להניח את המסד ללמידה המחברת את התלמיד למשמעות ולרלוונטיות לחייו. קריאה ראשונית זו של סיפורי המקרא בכיתה א' תהווה בסיס ללימוד מעמיק ונרחב, על פי הנדרש בתכנית הלימודים ועל פי עקרונות הלמידה המשמעותית בשלבי החינוך היסודי.

ראשית לימוד התנ"ך

חשיפת התלמידים לסיפורי התנ"ך תהיה המשך ללימוד סיפורי התנ"ך במסגרות החינוך הקדם יסודי

פרק ג – תכנית הלימודים בחינוך היסודי (כיתות א'-ו')

ניצוד מספרים?

ערך תרבותי רב טמון במפגש של הילדים עם הסיפור המקראי כטקסט הלקוח מתוך ספר התנ"ך. על כן חשוב שבידי המורה יהיה ספר התנ"ך, והקריאה תהיה מתוך הטקסט המקראי. שפת המקרא איננה שפה של זמננו. בנוסף, הסיפור המקראי מתומצת, והוא כולל אוצר מילים וצורות תחביריות שהינם זרים לשפת התלמידים. תפקיד המורה לתווך בין הטקסט המקראי, על כל מורכבויותו, לבין התלמיד. כמו כן, תפקידו לעבד את הסיפור בהתאם לתפיסתו של התלמיד ולהשתמש בלשון המובנת לו.

המלצות לאופן קריאת הסיפור בכיתה

ניתן ליצור הקדמה מזמינה, היוצרת עניין, ועוסקת בסוגיה, בדמות או באירוע, כדי לכוון את הקריאה של הסיפור, וליצור מיקוד וסקרנות לשמיעתו. ניתן לספר את הסיפור ברצף, מתחילתו ועד סופו, או לחילופין תוך הפסקות בנקודות מסוימות לצורך הבהרה, לשם קיום דיון קצר הנוגע לעלילה ולדמויות, או כדי להעלות תהיות ושאלות ביחס להמשכו של הסיפור. חשוב לקרוא את הסיפור כלשונו. כך יפנים התלמיד את שפת התנ"ך. לצד זה, חשוב ליצור את התיווך בין שפת המקרא לשפת היום-יום שלנו.

הצעות לסיפורים:

בריאת העולם (בראשית א'-ב')

גן העדן (בראשית ג')

פרשת המבול (בראשית ו', ה' ואילך)

מגדל בבל (בראשית י"א, א-ט)

הכנסת האורחים של אברהם והבשורה על הולדת יצחק

(בראשית י"ח, א-יט)

יצחק ורבקה (בראשית כ"ד)

הולדת עשיו ויעקב (בראשית כ"ה, יט-לד)

חלום יעקב (בראשית כ"ח, א-כב)

אהבת יעקב לרחל (בראשית כ"ט)

יוסף ואחיו; חלומות יוסף ומכירתו (בראשית ל"ז)

יוסף במצרים (בחירה של פרק אחד מתוך בראשית ל"ט-מ"א)

פגישת יוסף ואחיו (בחירה של פרק אחד מתוך בראשית מ"ב, מ"ד, מ"ה)

פרק ג – תכנית הלימודים בחינוך היסודי (כיתות א'-ו')

ג. מפגש עם תשמישי הקדושה

- תשמישי קדושה אישיים, כגון: ציצית, תפילין, מזוזה;
- תשמישי קדושה לכלל הציבור, כגון: ספר התורה, שופר;

ד. מפגש עם סופר סת"ם

- מיהו סופר סת"ם, ומה תפקידו?
- בעזרת מה כותב סופר סת"ם?
- על מה כותב סופר סת"ם?

ה. מפגש עם סופר הכותב ספרי ילדים עם זיקה לתנ"ך;

ו. לימוד אגדות, שירים ופתגמים שנכתבו על התורה;

לקראת קבלת ספר התורה

- רצוי שטקס 'קבלת ספר התורה' יעשה לקראת חג השבועות, כדי ליצור את ההקשר לחג מתן תורה, ולהעניק משמעות להתחלת לימוד המקרא מתוך ספר התנ"ך בכיתה ב'.
- ספר הלימוד בכיתה ב' יהיה ספר מקור, המתאים לגיל התלמידים המתחילים את הלימוד בספר התנ"ך. בטקס 'קבלת ספר התורה' ניתן לחלק לתלמידים את ספר המקור, שבו יחלו ללמוד בכיתה ב'.

פעילויות הנהוגות בבית הספר בהכנה לקראת טקס קבלת התורה

א. סיפור קבלת התורה בסיני (שמות, פרקים י"ט-כ):

- ההכנות לקראת מעמד הר סיני;
- מעמד הר סיני - אירוע מכונן בחיי עם ישראל;
- מעמד הר סיני - הבחירה בעם ישראל כ'עם סגולה';
- הברית בין אלוהים והעם;
- עשרת הדיברות;
- חג השבועות - חג מתן תורה;

ב. ביקור בבית הכנסת

- בית התפילה היהודי - מקום התכנסות לתפילה;
- התפילה בבית הכנסת - ביום חול, בשבת, בחג ובמועד;

פרק ד – תכנית הלימודים לכיתות ב'-ו'

חלק א – מתווה תכנית הלימודים לכיתות ב'-ו'

מבוא

מלבד הרציונל הכולל (ראו לעיל בפרק א) חשוב להדגיש את ההיבטים הבאים:

בכיתות בית הספר היסודי מיקוד הלמידה יושבת על הסיפור והחוויה המשמעותית העולה ממנו. נדבך נוסף יתבסס על הכרת הדמויות התנ"כיות ועולמן הערכי, יחד עם הזדהות או פיתוח חשיבה ביקורתית כלפיהן וכלפי מה שהן מייצגות. ידיעת הסיפורים והלמידה על הרצף מהווים נדבך מרכזי בהוראת התנ"ך בכיתות היסודי.

מטרות

1. ידע

א. התלמידים יכירו את סיפורי התנ"ך, מבריאת העולם, דרך הכניסה לארץ ישראל בימי יהושע בן נון וההתבססות של עם ישראל בארץ, ועד סיפורי ספר שופטים.

ב. התלמידים יכירו את ערכי החברה הבולטים בתנ"ך.

ג. התלמידים יבינו את תהליכי הגיבוש של עם ישראל, ויכירו את דרכיו במדבר עוד טרם הכניסה לארץ, ואת ההתמודדויות עם הכניסה לארץ וההתבססות בה.

מיומנויות למידה בחינוך היסודי

מבוא

המיומנויות מהוות כלי הכרחי ללימוד המקצוע ולעיצובם של לומדים עצמאיים בתנ"ך. המיומנויות הן כלי עזר בידי התלמיד לעמוד על המאפיינים הייחודיים של הספרות התנ"כית, לשונה, רעיונותיה, תפיסותיה, ערכיה ומשמעויותיה. המיומנויות אמורות להשתלב ולקבל ביטוי כחלק מובנה בתהליכי ההוראה, הלמידה והערכה. הכשרתו של לומד עצמאי נבנית בשלבים, החל בהקניית כלים להבנת הטקסט ועד להעמקה ושיח סביב משמעויות הנובעות מן הטקסט ומשליכות על הוויית חייו של הלומד. רשימת המיומנויות להוראה וללמידה, המסייעת בהכנת פעילויות למידה, כוללת מיומנויות חשיבה, מיומנויות תוך-אישיות ומיומנויות בין-אישיות. תהליך הפנמת המיומנויות והקנייתן הוא תהליך ספיראלי, שראשיתו בגיל בית הספר היסודי וסופו בחינוך העל יסודי. התהליך מעמיק ומתרחב ככל שמוסיפים ומשתמשים במיומנויות בהזדמנויות ובהקשרים שונים, וברמות קושי הולכות וגדלות. ההחלטה באיזו מיומנות להשתמש ובאיזה הקשר תלויה במטרות ההוראה, בגיל התלמידים, בהתפתחותם הקוגניטיבית, ביכולותיהם ובשיקול דעתם של המורים.

בטבלת המיומנויות חמישה סעיפים:

א. מיומנויות להתמצאות בתנ"ך

ב. מיומנויות להבנת הכתוב בתנ"ך - מיומנויות אורייניות

ג. מיומנויות להבנת המשמעות הרעיונית של הכתובים -
מיומנויות חשיבה, תוך- אישיות ובין- אישיות

ד. מיומנויות להבנת דרכי העיצוב הספרותי בתנ"ך

ה. מיומנויות למקצועות נלווים לתנ"ך

רשימת המיומנויות בתוך כל סעיף מייצגת מיומנויות עיקריות, אך אינה מסודרת בהכרח בסדר חשיבות עולה או יורד

הישגים מצופים בתחום מיומנויות הלימוד על פי שכבות הגיל

כיתה ד עד כיתה ו	עד סוף ב	מיומנויות
<ul style="list-style-type: none"> • הלומדים ידעו להתמצא במבנה ספר התנ"ך: סדר הספרים, מציאת פרק ופסוק לפי אותיות; • הלומדים ידעו לזהות את שמות הפרשות; 	<ul style="list-style-type: none"> • הלומדים ימצאו פרק ופסוק בספר התורה, לפי אותיות וערכם המספרי. 	<p>א. מיומנויות להתמצאות בתנ"ך</p>
<ul style="list-style-type: none"> • הלומדים יקראו קריאה מדויקת בהתאם לניקוד; • הלומדים יקראו בהתאם לטעמים המפסיקים העיקריים (סילוק, אתנח וזקף); • הלומדים ידעו לזהות הערות נוסח, כגון תופעת קרי וכתוב; • הלומדים יטעימו את המילים כראוי - במלעיל או במלרע; • הלומדים יזהו מאפיינים מרכזיים של לשון התנ"ך, כדוגמת ו"ו ההיפוך, לשון מצרפת (ה"א השאלה: "הידעת?", "ה"א המגמה: "השמימה", כינויי מושא חבורים: "השקיני"); • הלומדים יזהו מילים וצירופי מילים לפי הקשרם בכתוב, תוך הסתייעות בהסברים נלווים; • הלומדים יפרשו מילים או צירופי מילים בעזרת מילון מקראי; 	<ul style="list-style-type: none"> • הלומדים יקראו קריאה מדויקת בהתאם לניקוד; • הלומדים יקראו בהתאם לטעמים המפסיקים העיקריים: סוף פסוק ואתנח; • הלומדים יזהו מאפיינים מרכזיים של לשון התנ"ך, כדוגמת ו"ו ההיפוך, לשון מצרפת (ה"א השאלה: "הידעת?", "ה"א המגמה: "השמימה", כינויי מושא חבורים: "השקיני"); • הלומדים יזהו מילים וצירופי מילים לפי הקשרם בכתוב, תוך הסתייעות בהסברים נלווים; 	<p>ב. מיומנויות להבנת הכתוב בתנ"ך - מיומנויות אורייניות</p>

הישגים מצופים בתחום מיומנויות הלימוד על פי שכבות הגיל

מיומנויות

ג. מיומנויות להבנת המשמעות הרעיונית של הכתובים - מיומנויות חשיבה, תוך-אישיות ובין-אישיות

עד סוף ב

- הלומדים יאספו פרטי מידע ויצרפו אותם לכלל תמונה מקיפה;
- הלומדים ינסחו בלשונם, בכתב או בעל פה, את הסיפור בקטע הנלמד;
- הלומדים יאתרו בכתוב ביטויים המבטאים רעיונות ביחידה הנלמדת;
- הלומדים ידונו ברעיונות העולים מהקטע הנלמד: תחושות הגיבורים, מעשים או אמירות בסיפור;
- הלומדים יבטאו את עמדותיהם וינמקו אותן ביחס לדמויות ואירועים נלמדים: יעריכו אותם, יבקרו אותם וינהלו שיח אודותם;

כיתה ד עד כיתה ו

- הלומדים יאספו פרטי מידע ויצרפו אותם לכלל תמונה מקיפה;
- הלומדים ינסחו בלשונם, בכתב או בעל פה, את הסיפור בקטע הנלמד;
- הלומדים יאתרו בכתוב ביטויים המבטאים רעיונות ביחידה הנלמדת;
- הלומדים ידונו ברעיונות העולים מהקטע הנלמד: תחושות הגיבורים, מעשים או אמירות בסיפור;
- הלומדים יבטאו את עמדותיהם לגבי דמויות ואירועים נלמדים: ינמקו אותם, יעריכו אותם, יבקרו אותם וינהלו שיח אודותם;
- הלומדים יערכו דיוני דילמה אודות הכתוב במקרא, דמויות ואירועים מרכזיים בו, וערכים העולים ממנו;

- הלומדים יאספו פרטי מידע ויצרפו אותם לכלל תמונה מקיפה;
- הלומדים ינסחו בלשונם, בכתב או בעל פה, את הסיפור בקטע הנלמד;
- הלומדים יאתרו בכתוב ביטויים המבטאים רעיונות ביחידה הנלמדת;
- הלומדים ידונו ברעיונות העולים מהקטע הנלמד: תחושות הגיבורים, מעשים או אמירות בסיפור;
- הלומדים יבטאו את עמדותיהם לגבי דמויות ואירועים נלמדים: ינמקו אותם, יעריכו אותם, יבקרו אותם וינהלו שיח אודותם.
- הלומדים יערכו דיוני דילמה אודות הכתוב במקרא, דמויות ואירועים מרכזיים בו, וערכים העולים ממנו;
- הלומדים יאתרו ויסבירו דמיון ושוני בין כתובים: ישוו, התרחשויות, רעיונות, דמויות וכד', ויסיקו מסקנות מן ההשוואה;

הישגים מצופים בתחום מיומנויות הלימוד על פי שכבות הגיל

כיתה ד עד כיתה ו	עד סוף ב	מיומנויות
<ul style="list-style-type: none"> • הלומדים יזהו דמויות ראשיות ומשניות, תכונותיהן ודרך עיצובן בסיפור המקראי; • הלומדים יאתרו את מבנה העלילה: פתיחה, דמויות, זמן ומקום; בעיה ופתרון; מסר; • הלומדים יאתרו מאפיינים של סיפור תנ"כי, כגון: דו-שיח, מילים מנחות, פערים, חזרות, ריבוי פעלים; 	<p>הלומדים יזהו דמויות בסיפור ותכונותיהן. הלומדים יאתרו את מרכיבי העלילה: פתיחה, דמויות, זמן ומקום; בעיה ופתרון; מסר;</p>	<p>ד. מיומנויות להבנת דרכי העיצוב הספרותי במקרא</p>
<ul style="list-style-type: none"> • הלומדים יזהו פרטים הקשורים להווי החיים בתקופת המקרא. • הלומדים יזהו במפות המתייחסות לתקופתהתנ"ך אתרים, אזורים, דרכים וגבולות שלממלכות ושבטים בארץ ישראל ובמזרח הקדום; • הלומדים יפיקו מידע מתוך המפות ויסיקו מסקנות; • הלומדים יזהו במדרשים בספרות היפה לדורותיה ובאמנויות לסוגיהן, התייחסות ועמדות אל הכתובים המקראיים; • הלומדים ילמדו ביטויי לשון ומונחים של השפה העברית עד לימינו; קישור בקובץ זה 	<ul style="list-style-type: none"> • הלומדים ישתמשו באמצעים אומנותיים מגוונים להעשרת חוויית הלימוד; • הלומדים יזהו במפות המתייחסות לתקופת התנ"ך אתרים, אזורים, דרכים וגבולות שלממלכות ושבטים בארץ ישראל ובמזרח הקדום הלומדים יפיקו מידע מתוך המפות ויסיקו מסקנות; • הלומדים יזהו במדרשים, בספרות היפה לדורותיה באמנויות לסוגיהן, התייחסות ועמדות אל הכתובים המקראיים; • הלומדים ילמדו ביטויי לשון ומונחים של השפה העברית עד לימינו. קישור בקובץ זה 	<p>ה. מיומנויות למקצועות נלווים למקרא</p>

דרכי הערכה בחינוך היסודי

מבוא

ארגון הלמידה, ההוראה וההערכה, במסגרת הלמידה המשמעותית, מעלה את הצורך במתן דגש לשלושה היבטים מרכזיים: **ע**רך לתלמיד ולחברה, **מ**עורבות בלמידה, ויצירת **ר**לוונטיות לחייו. מתוך כך, מוצע לעשות שימוש בדרכי הערכה מגוונות כדרך ליצירת עניין וסקרנות ביחס לכתוב. בתהליך הלמידה וההוראה רצוי וחשוב להעריך בדרכים מגוונות, שבהן ייושמו עקרונות העמ"ר.

עקרונות מנחים לדרכי ההערכה

העקרונות להערכה נוסחו בצורה אחידה לכל שכבות הגיל בחינוך היסודי. על המורה להתאימם וליישמם בהלימה לשכבת הגיל, לכישורים וליכולת של הלומדים.

בכל דרכי ההערכה יש לשמור על העקרונות הבאים:

א. התוצר שיפיקו התלמידים - בחינה, עבודה, מצגת, המחזה וכיו"ב - ייתן ביטוי בראש ובראשונה לקריאה צמודה של הכתוב, ויהיה מבוסס על שיח שמתקיים לאחר לימוד מעמיק בו.

ב. ההערכה תשקף תהליך של למידה.

הקריטריונים להערכה המופיעים להלן יינתנו מראש לתלמיד, ועל פיהם תוערך עבודתו על ידי המורה. יש להתאים את הקריטריונים לתלמידי החינוך היסודי בהתאם לשכבת הגיל, ליכולות ולכישורים של התלמידים.

מהות הלמידה

- הבניית גוף הידע, התייחסות לפסוקים ולשאלות העולות מהן;
- הקול האישי של התלמיד העולה מן העבודה, הבעת עמדה עצמאית מנומקת ומבוססת;

תהליך הלמידה

- ההתמודדות עם קשיים ופתרון בעיות.
- התייעצות עם המורה ועמידה בל"ז.

הצגת הלמידה

- אסתטיקה ואופן ההגשה.
- פרזנטציה / שיתוף בלמידה / עבודת צוות.
- את משקל כל אחד מהקרטיונים יקבע המורה. כמובן שהמשקל הרב ינתן ל"מהות הלמידה".

הצעות לדרכי הערכה מגוונות:

- מבחנים שיש בהם פרשנות שאיננה מילולית (תמונות קומיקס, מוזיקה);
- מבחנים שהתלמידים עצמם בנו, ושייבדקו באמצעות למידת עמיתים;
- תלקיט - מדגם עבודות המשקפות התקדמות והתפתחות בלמידה;
- מיני עבודת חקר שנעשית באופן אישי או בזוגות;
- מטלת ביצוע: הכנת חידון, במתכונת שבה תלמידים מלמדים תלמידים;
- למידה מבוססת פרויקטים;
- המחזה;
- יצירת משחק;

חלק ב – פרקי הלימוד ונושאים עיקריים לכיתות ב'-ו'

כיתה פרקים ונושאים

ב

ספר בראשית – חלק א: סיפורי ראשית האנושות וראשיתו של עם ישראל
בריאה וראשית האנושות: א'ב', ג'ד';ו'ז';ח';ט';י"א (א-י);
מחזור סיפורי אברהם: י"ב;י"ג;י"ד;ט"ו;ט"ז;י"ח;י"ט;כ';כ"א;כ"ב*, כ"ג;
 *בשל מורכבותו, יילמד הפרק על פי שיקול דעתם של המורים תוך התאמה פדגוגית לאוכלוסיית התלמידים;
 בכיתה ב' הלמידה תהיה מתוך חומש בראשית במהדורה מיוחדת בעלת פונט גדול;

ג

ספר בראשית – חלק ב: סיפורי האבות
יצחק: כ"ד;כ"ה;כ"ו;כ"ז;
יעקב: כ"ח;כ"ט;ל';ל"א;ל"ב;ל"ג;ל"ד;ל"ה;
סיפורי יוסף: ל"ז;ל"ח;ל"ט;מ';מ"א;מ"ב;מ"ג;מ"ד;מ"ה;מ"ו;מ"ז;מ"ח;מ"ט;נ';

ד

ספר שמות
שעבוד מצרים, מנהיגות משה והיציאה ממצרים: א'ב';ג';ד';ה';ו' (א-יב); ז';ח';ט';י';י"א;י"ב;י"ג;י"ד;ט"ו;
ההליכה במדבר, סיפור יתרו, עשרת הדברות וחלק מפרשת משפטים: ט"ז;י"ח;י"ט;כ';כ"ג (פרקים כ"א וכ"ב כרקע);
עגל הזהב, עליות משה להר, משכן: כ"ד (יב-יח); ל"א;ל"ב;ל"ג;ל"ד;(התלמיד יכיר את המסופר בפרקים ל"ה-מ, לג); מ' (לד-לח);

חלק ב – פרקי הלימוד ונושאים עיקריים לכיתות ב'-ו'

כיתה פרקים ונושאים

כיתה	פרקים ונושאים
ה	<p>ספר ויקרא</p> <p>חוקים חברתיים ומוסריים: י"ט; (בפרק זה יילמדו החוקים המוסריים והחברתיים בלבד); כ"ה (א-יג);</p> <p>ספר במדבר / למידה נושאת</p> <p>ברכת כהנים: ו' (כב-כז);</p> <p>ההתנהלות במדבר: ט' (טו-כג);</p> <p>תלונות העם וקשיי משה: י"א; י"ב;</p> <p>מרגלים ומעפילים: י"ג; י"ד;</p> <p>קרח ועדתו: ט"ז; י"ז;</p> <p>הכאת הסלע ומות אהרון: כ';</p> <p>נחש הנחושת: כ"א (א-ט);</p>
ו	<p>יהושע: א'-ו"א; כ"ד;</p> <p>שופטים: ב'-כ"א (על המורה להתייחס לרציונל פרק א');</p>

בלק ובלעם: כ"ב; כ"ג; כ"ד;

בנות צלפחד, ההודעה על מות משה, מינוי יהושע: כ"ז;

הסכם בני גד ובני ראובן: ל"ב;

ערי מקלט: ל"ה (ט-לד);

ספר דברים

נאום היסטורי: א'; ג' (כג-כט); ד' (כה-מ);

נאום המצוות: ה'; קריאת שמע - ו' (ד-ט); י' (י-כב); ט"ו; י"ז (ח-כ); י"ט; כ';

נאום הברית: כ"ט; ל';

פרידת משה: ל"ב (מח-נב); ל"ד;

מומלץ להציע לתלמידים בכיתות ה'-ו' פרק או יחידה ללמידה עצמית;

פרק ה – תכנית הלימודים בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

חלק א – מבוא ומטרות, חטיבת הביניים

1. מבוא - חטיבת הביניים (ז'-ט')

בכיתות ז' ו-ח' ממשיך רצף הסיפור התנ"כי, ובכיתה ט' עוברים ללמוד פרקי נבואה. הלימוד בכיתות חטיבת הביניים נשען על הידע והמיומנויות שהצטברו מתוך הלמידה בכיתות היסוד. נוספת על כך הלמידה המשמעותית, שמכוונת את תהליך הלמידה גם בחטיבת גילאים זו. אופן הלימוד יביא לידיעת הסיפור והתרחשויות העיקריות. החידוש בשלב זה הוא בחלוקה הברורה בין לימוד לשם בקיאות, שבו נדרשים התלמידים ללמוד ולדעת את עיקרי הסיפור, לבין לימוד מעמיק יותר, שבו נדרשים התלמידים לעסוק בתכנים הערכיים העולים מסוגיות הלימוד, ובמיומנויות הרלוונטיות לשכבת הגיל שלהם. בכיתות ז' ו-ח' שובצו יחידות ללימוד עצמי, על מנת לאפשר לתלמידים למידה אישית, ולהעצים את אמונתם ביכולתם להתמודד עם לשון התנ"ך. בסיומה של חטיבת הביניים נלמדת סוגיית הנבואה. סוגיה חשובה ומרכזית זו בספר התנ"ך נוגעת בשאלות כגון: מיהו נביא, מהן משימותיו, מהן הדילמות המלוות את פעילותו אל מול השלטון ואל מול העם? העיקרון המנחה הוא, שהתלמידים ייחשפו לסוגות נבואיות מרכזיות בתנ"ך: סיפור נבואי, נבואת פורענות, נבואת נחמה ונבואות הגאולה. המורים והתלמידים יעסקו בערכי מוסר ובערכי מנהיגות, וידונו בזיקות ובמשמעות של אלו לחייהם האישיים ולחיינו כעם בין עמים אחרים.

2. מטרות – חטיבת הביניים

לבד ממטרות ההוראה הכלליות, חשוב להדגיש את מטרות ההוראה הספציפיות לכיתות חטיבת הביניים:

מטרות בתחום הידע

- א. הכרת תקופת השופטים וסיפורם של השופטים השונים, והמעבר לממשל של מלוכה;
- ב. ידיעת סיפורי המלכים שאול, דוד ושלמה;
- ג. ידיעת סיפורי התפלגות הממלכה והאירועים שהובילו לחורבן הבית;
- ד. הכרת תופעת הנבואה: עולמו של הנביא ופעילותו; סוגי נבואה: פורענות, נחמה וגאולה;
- ה. הכרת היבטים עיקריים מספרות הנבואה לגוניה; התוודעות למושג נבואה, לעולמו של הנביא ולאופן פעילותו;

פרק ה – תכנית הלימודים בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

חלק ב – מבוא ומטרות חטיבה עליונה (י'-י"ב)

1. מבוא - חטיבה עליונה

התנ"ך בנוי ממגוון עשיר של סוגות ספרותיות: סיפורים, ספרות החוק, נבואה, ספרות חכמה, שירה ועוד. תכנית הלימודים כוללת את סיפורי ראשית העולם עד להתגבשות העם, לצד מפגש עם סוגות תנ"כיות נבחרות על ידי המורים ו\או התלמידים.

מכלל פרקי התנ"ך, הפרקים הסיפוריים המופיעים בתכנית מהווים תשתית טובה לחיבור ערכי, לדיאלוג, לחשיבה וללמידה משמעותית מגוונת עבור התלמידים. הסיפור מעורר בתלמידים ממדים של סקרנות וחשיבה, ביקורת, אמפתיה ועיסוק בשאלות ערכיות ורלוונטיות.

סיפורי התנ"ך בכלל, וסיפורי ספר בראשית בפרט, מהווים תשתית לתפיסת האדם את הזיקה שבינו לבין אלוהיו, בינו לבין חברו, בינו לבין משפחתו, ובין העם לעמים. נושאים אלו מעלים שאלות ודילמות ערכיות ורלוונטיות לחיי התלמידים.

הפרקים שעליהם חלה חובת ההיבחנות יכללו פרקים נבחרים מסיפורי בראשית וסיפורי ספר שמות, המביאים את רצף הסיפורים מבריאת העולם, דרך סיפורי האבות, ועד להתגבשות העם במדבר סיני.

בנוסף על כך, התלמידים ילמדו סוגות נוספות מתוך יחידות הבחירה. לאחר דיאלוג עם התלמידים, יבחרו המורים שלושה מתוך שבעה נושאים מוצעים (שניים מתוך חמישה ב-70% הערכה חיצונית; אחד מתוך שניים ב-30% הערכה חלופית). ביסוד הדברים עומדת ההנחה, כי בחירה

הנובעת מרצונם של המורים והתלמידים תהיה מקור ללימוד מתוך חיבור וסקרנות, ומעל הכול, תגביר אצל התלמידים את תחושת השייכות. התכנית נכתבה מתוך מגמה ללמוד פרקים שלמים תוך שמירה על קו סיפורי אחיד. במקרים חריגים יילמדו חלקי פרקים, על מנת להשלים או להבהיר את קו הסיפור או את התמה הנבחרת.

2. מטרות - חטיבה עליונה

בנוסף על המטרות המפורטות לעיל, יש להדגיש מטרות ייחודיות לחטיבה העליונה.

מטרות בתחום הידע

1. התלמידים ידעו את סיפורי התנ"ך המרכזיים העוסקים בראשית העולם ועד התגבשותו של עם ישראל.
2. התלמידים ילמדו שני נושאים בספר התנ"ך, על פי בחירתם, מתוך האפשרויות הבאות: שיבת ציון; נביא ונבואה; חוק וחברה; מזמורי תהלים; ספרות החכמה הרהורים על החיים.
3. התלמידים יכירו בכך שספר התנ"ך עוסק בסוגיות ובדילמות משמעותיות, הרלוונטיות לחיי היחיד והחברה.
4. לימוד נושאים רלוונטיים בזיקה לחגי ישראל (סיפורי יציאת מצרים בזיקה לחג הפסח; מעמד הר סיני בזיקה לחג שבועות; ביחידות הבחירה: שיר השירים בזיקה לחג הפסח ורות בזיקה לחג שבועות).

פרק ה – תכנית הלימודים בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

חלק ג – מטרות בתחום המיומנויות בחינוך העל יסודי (ז'-י"ב)

מבוא

המיומנויות מהוות כלי הכרחי ללימוד המקצוע ולעיצובם של לומדים עצמאיים בתנ"ך. המיומנויות הן כלי עזר בידי התלמיד לצורך עמידה על המאפיינים הייחודיים של הספרות התנ"כית, לשונה, רעיונותיה, תפיסותיה, ערכיה ומשמעויותיה. המיומנויות אמורות להשתלב ולקבל ביטוי כחלק מובנה מתהליכי ההוראה, הלמידה וההערכה. הכשרתו של לומד עצמאי נבנית בשלבים, מהקניית כלים להבנת הטקסט ועד להעמקה ושיח סביב משמעויות הנובעות מן הטקסט ומשליכות על הוויית חיו של הלומד. רשימת המיומנויות להוראה וללמידה, המסייעת בהכנת פעילויות למידה, כוללת מיומנויות חשיבה, מיומנויות תוך-אישיות ומיומנויות בין-אישיות.

מיומנויות אלה תבואנה לידי ביטוי בדרכי ההערכה השונות אשר תיבחרנה על ידי המורה, ובהתאמה לשכבת הגיל. תהליך הפנמת המיומנויות והקנייתן הוא תהליך ספיראלי, שראשיתו בגיל בית הספר היסודי וסופו בחינוך העל יסודי. התהליך מעמיק ומתרחב ככל שמוסיפים ומשתמשים במיומנויות בהזדמנויות ובהקשרים שונים, וברמות קושי הולכות וגדלות. ההחלטה באיזו מיומנות להשתמש ובאיזה הקשר תלויה במטרות ההוראה, בגיל התלמידים, בהתפתחותם

הקוגניטיבית, ביכולותיהם ובשיקול הדעת של המורים. אי לכך נוסחו המיומנויות באופן כולל ואחיד לכלל שכבות הגיל.

בפרק המיומנויות ארבעה סעיפים

- א. מיומנויות להבנת הכתוב בתנ"ך.
  - ב. מיומנויות להבנת המשמעות הרעיונית של הכתובים - מיומנויות חשיבה, תוך אישיות ובין אישיות.
  - ג. מיומנויות להבנת דרכי העיצוב הספרותי בתנ"ך.
  - ד. מיומנויות בנושאים הקשורים לתנ"ך.
- הסעיפים מסודרים על פי הגיון דידקטי, החל במיומנויות להבנה ולפירוש הכתוב המקראי, ברמת התוכן, דרך העיסוק במשמעויות הרעיוניות ובפן הספרותי של הכתובים, ועד למיומנויות הקשורות בפרשנות המופעלת על הכתובים על ידי פרשני המקרא לדורותיהם ובתחומי דעת נלווים.
- רשימת המיומנויות בתוך כל סעיף מייצגת מיומנויות עיקריות, אינה מסודרת בהכרח בסדר חשיבות עלה או יורד, וניתן להוסיף עליה.

פרק ה – תכנית הלימודים בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

חלק ג – מטרות בתחום המיומנויות בחינוך העל יסודי (ז'-י"ב)

ב. מיומנויות להבנת המשמעות הרעיונית של הכתובים ולפיתוח יכולת השיח אודותם – מיומנויות חשיבה ומיומנויות תוך אישיות ובין אישיות. • הלומדים יציגו את המידע הנאסף וידעו לשחזרו בלשונם, להעריך אותו, לבקר אותו ולהסבירו לאחרים; • הלומדים יאתרו ערכים המיוצגים על ידי מצבים, דמויות והתרחשויות בטקסט המקראי, ידונו בערכים הללו, יערכו דיוני דילמה ויקיימו שיח ערכי ומכבד במהלך הלמידה; • הלומדים יחשפו עמדות, ערכים ורעיונות העולים מהכתוב, וישוו אותם לתפיסות אחרות; • הלומדים יביעו את עמדתם השקולה והמנומקת כלפי רעיונות וערכים בטקסט המקראי; • הלומדים יעלו טיעונים, השערות, מחשבות ורגשות לגבי מצבים, מעשים, התנהגויות, ואמירות העולות מהטקסט המקראי; • הלומדים ישתמשו במידע המופיע בטקסט המקראי לצורך בניית הסבר, נימוק וטיעון; • הלומדים יאתרו ויסבירו דמיון ושוני בין כתובים: ישוו התרחשויות ורעיונות, ויסיקו מסקנות מן ההשוואה; • הלומדים יזהו קושי, בעיה או דילמה העולים מהכתוב, ויציעו אפשרויות מגוונות לפתרונם. בכיתה ייערך דיון ושיח על העולה מן הדברים; • הלומדים יבחינו בין מסרים גלויים לבין מסרים סמויים בכתובים;	א. מיומנויות להבנת הכתוב בתנ"ך – מיומנויות ידע וחשיבה • הלומדים יתמצאו במבנה ספר התנ"ך; • הלומדים יזהו הערות נוסח לפירוש הכתובים כגון: קרי וכתוב, הערות תיקון סופרים; • הלומדים יזהו את טעמי המקרא, כגון: סילוק, אתנח וזקף, ויצביעו על תפקידם בחלוקת הפסוק ובקריאתו; • הלומדים יתרגלו קריאה מדויקת ובהטעמה, בהתאם לניקוד ולטעמים המפסיקים; • הלומדים יפרשו פירושי מילים על פי ניתוח לשוני (שורש, זמני הפועל, ו"ו ההיפוך, מילות היחס, אותיות היחס, תחביר); • הלומדים יסבירו פירושים וצירופי מילים בהקשר של הטקסט המקראי; • הלומדים יאתרו מילים בעברית המקראית, ויסבירו את ההבדל בין משמען במקרא לבין משמען בעברית החדשה; • הלומדים יזהו מילים מנחות, ויסבירו את תפקידן בהבנת הרעיון בכתובים; • הלומדים יאתרו פירושי מילים באמצעות כתובים אחרים ובעזרת אמצעי עזר העוסקים בפירוש; • הלומדים יאתרו ויפרשו נתונים באמצעות כלי עזר, כגון: מאגרי מידע מתוקשבים, קונקורדנציה ואטלס; • הלומדים יבנו את ציר הזמן ויציעו עליו אירועים ותופעות;

פרק ה – תכנית הלימודים בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

חלק ג – מטרות בתחום המיומנויות בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

ג. מיומנויות להבנת דרכי העיצוב הספרותי בתנ"ך –

מיומנויות ידע וחשיבה

- הלומדים יאתרו יחידה טקסטואלית בתנ"ך ויבחינו בגבולותיה על פי התוכן, נוסחאות פתיחה וסיום, פרשיות פתוחות וסגורות ועוד;
- הלומדים יזהו את הזיקה הקיימת בין יחידה טקסטואלית ספרותית לבין הקשריה הקרובים והרחוקים;
- הלומדים יבחינו בין הסוגות המרכזיות בספרות המקראית כגון: פרוזה (סיפורי-נרטיבי, נאום, רשימות, חוק, משל) ושירה (מזמורים, שירה נבואית, שירה חכמתית, קינות);
- הלומדים יזהו קשר בין הסוגות הספרותיות השונות, על אפיון ודרכי עיצובן, לבין רעיונות ומסרים המובעים בהם;
- הלומדים יזהו מאפיינים ודרכי עיצוב המשמשים בספרות המקראית לסוגיה (כדוגמת תקבולות, דגמים, דרכי הסיפר, חזרות, דימויים, מטאפורות, אנאלוגיות, מילים מנחות ועוד);
- הלומדים יאתרו ויזהו תופעות ספרותיות בתנ"ך (כדוגמת דו-שיח, מילה מנחה, אירוניה, מונולוג, לשון נופל על לשון, פערי מידע, רמיזות ועוד);

ד. מיומנויות למקצועות נלווים למקרא

- הלומדים יכירו אתרים היסטוריים אותנטיים מתקופת התנ"ך, וידעו להבחין בינם לבין אתרים שהמסורת המאוחרת קישרה אותם עם המסופר בתנ"ך;
- הלומדים יבחנו ממצאים ארכיאולוגיים התורמים להארת התיאור המקראי, ומסייעים להבנת מגמות הכתובים המקראיים;
- הלומדים יידעו להשתמש במקורות גיאוגרפיים להבנת תקופת המקרא על אתריה, ויכירו אזורים, דרכים וגבולות של ממלכות ושבטים בארץ ישראל ובמזרח הקדום;
- הלומדים יזהו את הקשר בין נופי הארץ לשפת התנ"ך, על דימוייה.
- הלומדים ישתמשו במקורות היסטוריים ככלי להבנת התנ"ך;
- הלומדים ישוו טקסטים ספרותיים מן המזרח הקדום (מיתוסים, חוקים, שירה, חכמה ונבואה) לכתובים מקראיים;
- הלומדים יזהו במדרשים, בספרות היפה לדורותיה ובאמנויות לסוגיהן, התייחסות אל הכתובים המקראיים ועמדות שונות כלפיהם;
- הלומדים יזהו ביטויי לשון ומונחים המהווים נכסי צאן ברזל של השפה עברית עד לימינו. **קישור לנספח ניבים וביטויים**

פרק ה – תכנית הלימודים בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

חלק ד – דרכי הערכה בחינוך העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

מבוא

ארגון הלמידה, ההוראה וההערכה במסגרת הלמידה המשמעותית, מעלה את הצורך במתן דגש לשלושה היבטים מרכזיים:
ערך לתלמיד ולחברה, **מ**עורבותו בלמידה ויצירת **ר**לוונטיות לחייו. מתוך כך, מוצע לעשות שימוש בדרכי הערכה מגוונות כדרך ליצירת עניין וסקרנות ביחס לכתוב.
בתהליך הלמידה וההוראה, רצוי וחשוב להעריך בדרכים מגוונות, שבהן ייושמו עקרונות העמ"ר.

עקרונות מנחים לדרכי ההערכה

העקרונות להערכה נוסחו בצורה אחידה לכל שכבות הגיל בחינוך העל-יסודי. על המורה להתאימם וליישמם בהלימה לשכבת הגיל, לכישורים וליכולת של הלומדים.
התוצר שיפיקו התלמידים ייתן ביטוי, בראש ובראשונה, לקריאה צמודה של הכתוב, ויהיה מבוסס על שיח המתקיים לאחר לימוד מעמיק בו.
ההערכה תשקף תהליך של התקדמות ופיתוח הידע, של רכישת מיומנויות ושל חיבור הלומד לשיח ערכי ומשמעותי עם הטקסט.
הקריטריונים להערכה, המופיעים להלן, יוצגו מראש בפני התלמיד, ועל פיהם תוערך עבודתו. יש להתאים את הקריטריונים לתלמידים בהתאם לשכבת הגיל, ליכולות ולכישורים שלהם.

ההערכה בחינוך העל-יסודי

חטיבה עליונה

חטיבת הביניים

כיתה יב	כיתה יא	כיתה י	כיתה ט	כיתה ח	כיתה ז	א. נושאי ההערכה
פרקי תכנית הלימודים חלק ה-70%	פרקי תכנית הלימודים חלק ה-70%	פרקי תכנית הלימודים חלק ה-70% וחלק ה-30%	פרקי תכנית הלימודים	פרקי תכנית הלימודים +יחידה ללימוד עצמי	פרקי תכנית הלימודים +יחידה ללימוד עצמי	ב. סוג ההערכה
מגוון דרכי הערכה לבחירת המורה והתלמיד				כתיבת מטלת ביצוע ליחידת הלימוד העצמי		כתיבת מטלת ביצוע ליחידת הלימוד העצמי

המחונן המוצע -

3. תהליך הלמידה - 10%

- א. התמודדות עם קשיים / פתרון בעיות - 5%
- ב. מפגשי התייעצות עם המורה ועמידה בל"ז - 5%

4. רפלקציה - 10%

5. הצגת הלמידה - 15%

- א. אסתטיקה ואופן ההגשה - 5%
- ב. פרזנטציה / שיתוף בלמידה / עבודת צוות - 10%

1. מהות הלמידה - 55%

- א. הבניית גוף הידע: התייחסות לפסוקים ולשאלות שמתעוררות - 25%
- ב. שימוש במקורות מידע מגוונים: סיכום של התייחסות המאמרים והפרשנויות - 30%

2. דעתך - 10%

- הקול האישי של התלמיד העולה מן העבודה: הבעת עמדה עצמאית מנומקת ומבוססת, שיש בה מקורות, חדשנות והיבט יוצא דופן ויצירתי;

ג. אופן ההערכה

ההערכה בחינוך העל-יסודי

חטיבה עליונה

חטיבת הביניים

כיתה יב

כיתה יא

כיתה י

כיתה ט

כיתה ח

כיתה ז

- מבחנים שיש בהם פרשנות לא מילולית (תמונות, קומיקס, מוזיקה);
- מבחנים שהתלמידים עצמם בונים;
- מבחנים שהתלמידים יבדקו בעצמם;
- עבודת חקר - אישית או בזוגות;
- מטלת ביצוע, כגון: העברת רפרט על טקסט שנלמד באופן עצמאי (גם אם הלימוד הוא מונחה ומלווה ע"י המורה), תכנון וביצוע משפט ציבורי, ארגון חידון תנ"ך שכבתי או בית-ספרי, הכנת ערב לימוד שכבתי או של הורים וילדים;
- הדרכת סיור לימודי או הכנת סיור וירטואלי למקום הקשור לפרקי התכנית;
- בניית מרכז למידה עבור שאר הכיתה על יחידה ספרותית שנלמדה באופן עצמאי;
- יצירה בתחום דעת אחר (כגון: ציור, הפקת סרטון, הוצאת עיתון);
- תלקיט: מדגם עבודות שנצברו המשקפות התקדמות והתפתחות; את התלקיט יש ללוות במסמך רפלקטיבי, המציג את תהליך הלימוד;
- למידה מבוססת פרויקטים – PBL;
- כל יוזמה והצעה אחרות על פי בחירתו של המורה והתלמיד;

- ד.
- **הצעות לדרכי**
- **הערכה מגוונות**

חלק ה - פרקי הלימוד והנושאים לכיתות ז'-ט'

כיתה	פרקי הלימוד והנושאים	כיתה ז'
כיתה ז'	<p>שמואל א' - סיפורי שמואל; המלכת שאול וימי דוד בית עלי: א'; ב'; ג'; ד'; ימי שמואל והבקשה למלך: ה'; ז'; ח'; מלכות שאול: ט'; י'; י"א; י"ב; ט"ו; בין שאול לדוד: ט"ז; י"ז; שמואל ב' - מות שאול וקינת דוד: א'; מלכות דוד: ה'; ז'; ח'; ט'; י'; י"א; י"ב;</p>	<p>יחידת בקיאות ולמידה עצמית לבחירה - נושא אחד מתוך שניים: 1. שמואל א' י"ח-כ"ה; יחידת בקיאות - סיפורי שאול דוד ויהונתן; מות שמואל; דוד ונבל הכרמלי; 2. שמואל ב' י"ג-כ' - מרד אבשלום;</p>
כיתה ח'	<p>מלכים א' - מלכות שלמה ביסוס מלכות שלמה: א'; ג'; ה'; תפילת שלמה: ח'; ט' (א-ט); מלכת שבא: י' (א-יג); הידרדרות שלמה וסיום מלכותו: י"א; התפלגות הממלכה: י"ב;</p>	<p>אחאב ואליהו: ט"ז (כד-לד); י"ז; י"ח; י"ט; כ"א; כ"ב; סיפורי אלישע מלכים ב': ב'; ד'; ה'; ח'; מגילת רות: א'; ב'; ג'; ד'; יחידת בקיאות ולמידה עצמית מגילת אסתר</p>
כיתה ט'	<p>ספר יונה: א'; ב'; ג'; ד'; מלכים ב': גלות ישראל: י"ז; מסע סנחריב והצלת ירושלים: י"ח; י"ט (לה-לז); מנשה: כ"א; גלויות יהודה: כ"ד (ח-כ); כ"ה;</p>	<p>הצהרת כורש: עזרא א'; נבואה: עמוס ג' (א-י); ד' (א-ט); ז' (י-יז); ישעיהו א'; ב' (א-ד); ה'; מ' (א-יא); ירמיהו א'; ז'; ל"א;</p>

30% ספר יונה ואחד מהנביאים: עמוס, ישעיהו או ירמיהו, לבחירת המורה.

חלק ו – פרקי הלימוד והנושאים לחטיבה העליונה (י-יב)

על פי עקרונות הרפורמה ללמידה משמעותית, חולקה התכנית לחלק של 70% מחומר הלמידה, שעליו חלה חובת היבחנות חיצונית, ולחלק של 30% ובו תתקיים הערכה חלופית. היקף הפרקים נקבע על פי מספר שעות הלימוד.

פרקי התכנית לכיתות י-יב*

70%

חובה

א. סיפורי האבות

בראשית י"ב; י"ג; ט"ו; ט"ז; ח"י; ט"ט; כ"א; כ"ב (א-יט); כ"ג; כ"ד; כ"ה (יט-לד); כ"ז; כ"ח; כ"ט; ל"ב (כד-לב);

ב. סיפורי יוסף

בראשית ל"ז; ל"ח; ל"ט; מ"א; מ"ב; מ"ג; מ"ד; מ"ה; מ"ח; נ"א;

ג. סיפור התהוות האומה

שמות א'; ב'; ג'; ו"ב (כט-מב); י"ג (יז-כב); י"ד; י"ט; כ' (א-יח); ל"ב; ל"ג; ל"ד (א-טז; כז-לה);

30%

חובה

סיפורי ראשית העולם והאנושות

בראשית א'; ב'; ג'; ד'; ו' (ה-כב); ט'; י"א (א-ט);

בחירה: נושא אחד מתוך שניים

על אהבה וחסד

רות א'-ד'; שיר השירים א'; ב'; ג'; משלי; אשת חיל ל"א (י-לא);

או

בין שאל לדוד

שמואל א': ח'; ט'; י"א; ט"ו; ט"ז; י"ז; י"ח; כ"ד; כ"ח; ל"א;

שמואל ב': א' (יז-כז);

בחירה: שני נושאים מתוך חמישה

א. שיבת ציון

הגעגועים לציון: תהלים קל"ז;

התקומה העתידית בארץ ישראל: יחזקאל ל"ז;

הצהרת כורש והעליות הראשונות: עזרא א'; ג';

בשוב ה' את שיבת ציון: תהלים קכ"ו;

קשיי שבי ציון בבניית המקדש: חגי א';

עליית נחמיה וקשיי התקופה: נחמיה א'; ה';

מיסוד הקריאה בתורה וחגי תשרי: נחמיה ח';

*ההפניות בתכנית הלימודים, מתייחסות לסידור הפסוקים על פי ספר תנ"ך בהוצאת קורן.

בחירה: שני נושאים מתוך חמישה

ב. נביא ונבואה

הקדשת הנביא: ירמיהו א';
 נביא אל מול העם: ירמיהו ב' (א-כח);
 מוסר מול פולחן: ירמיהו ז' (א-כ);
 המאבק בנביאי שקר: ירמיהו כ"ח;
 נביא ומלך: ירמיהו ל"ח;
 נביא מול קונצנזוס: ירמיהו כ"ו;
 נביא במשבר: ירמיהו כ';
 נביא כמבשר גאולה: ירמיהו ל"א;

ג. חוק וחברה

קריאת שמע:
 דברים ו' (ד-ט);
 ויקרא י"ט (א-ד; ט-יח);
 חוקים חברתיים:
 דברים ט"ו (א-יא); דברים כ"ד (י-כב);
 חגים:
 דברים ט"ז;
 סדרי שלטון:
 דברים י"ז (ח-כ);
 חוקי מלחמה:
 דברים כ'; דברים כ"א (י-יד);
 דברים כ"ג (י-טו);
 קדושת החיים:
 בראשית ט' (ו); שמות כ' (יג); במדבר ל"ה

ד. מזמורי תהלים:

דמות הצדיק האידיאלית: א';
 תפילת האדם: כ"ג; ק"ל;
 התייחסות לבריאה ולטבע: ח'; ק"ד;
 מזמורי חרטה: נ"א;
 שירי המעלות: קכ"א; קכ"ב; קכ"ח;

ה. ספרות החכמה - הרהורים על החיים

איוב א'; ב'; ג'; ד' (א-ט); י"ג; ל"ח (א-כו); מ' (א-ה);
 מ"ב;
 קהלת א'; ב'; ג' (א-יב);

חלוקת פרקי הלימוד והתכנים בשנות הלימודים בחטיבה העליונה חומר הלימודים לכיתה י'

מופע ההיבחנות	מועדי למידה בשנת הלימודים	תכני הלימוד – נושאים עיקריים
15% הערכה חלופית	עד חנוכה	סיפורי ראשית העולם והאנושות בראשית א'-ב' - בריאת העולם; ג' - חטא עץ הדעת; ד' - הרצח הראשון והרצח השני בתורה; ו' (ה-כב) - תיבת נח; ט' - העולם לאחר המבול - שבע מצוות בני נח; י"א (א-ט) - מגדל בבל;
בגרות חיצונית	חנוכה עד פורים	סיפורי האבות בראשית י"ב - אברהם הולך לארץ ישראל; י"ג - ההיפרדות מלוט; ט"ו - הברית בין הבתרים; ט"ז - הגר והולדת ישמעאל; י"ח - אברהם והמלאכים; י"ט - חורבן סדום ובנות לוט; כ"א - הולדת יצחק; כ"ב (א-יט) - עקדת יצחק; כ"ג - מות שרה ומערת המכפלה;

חלוקת פרקי הלימוד והתכנים בשנות הלימודים בחטיבה העליונה חומר הלימודים לכיתה י'

מופע ההיבחנות	מועדי למידה בשנת הלימודים	תכני הלימוד – נושאים עיקריים
15% הערכה חלופית	פורים עד סוף השנה נושא 1 יילמד בזיקה לפסח ולשבועות נושא 2 יילמד לאחר פורים	<p>בחירה – אחד משני הנושאים</p> <p>1. על אהבה וחסד רות א'-ד'; שיר השירים א'; ב'; ג'; משלי, אשת חיל ל"א; (י-לא);</p> <p>2. בין שאול לדוד שמואל א' ח'; ט' - בקשת מלך והמלכת שאול; י"א - מלחמת עמון; ט"ו - מלחמת עמלק; ט"ז - המלכת דוד; י"ח - מלחמת דוד וגוליית; י"ח - דוד ויהונתן; נישואי דוד למיכל בת שאול; כ"ד - שאול רודף את דוד; כ"ח - דוד ומלך אכיש; ל"א - מות שאול ויהונתן; שמואל ב' א' (יז-כז) קינת דוד;</p>

חלוקת פרקי הלימוד והתכנים בשנות הלימודים בחטיבה העליונה

חומר הלימודים לכיתה יא

תכני הלימוד – נושאים עיקריים

סיפורי האבות

כ"ד; כ"ה; (יט-לד); כ"ז; כ"ח; כ"ט;
ל"ב; (כד-לב); יעקב שב לביתו;

סיפורי יוסף

בראשית

ל"ז - חלומות יוסף ומכירתו;
ל"ח - יהודה ותמר;
ל"ט - יוסף ואשת פוטיפר;
מ' - יוסף ושרי פרעה;
מ"א - יוסף משנה למלך;
מ"ב - יוסף ואחיו במצרים;
מ"ג - יוסף ואחיו במצרים;
מ"ד - יוסף ואחיו במצרים;
מ"ה - יוסף נגלה לאחיו;
מ"ח - ברכת יעקב לאפרים ולמנשה;
נ' - יוסף ואחיו לאחר מות יעקב;

מועדי למידה בשנת הלימודים

תחילת שנה עד תקופת החגים

מופע ההיבחנות

בגרות חיצונית

עד ט"ו בשבט

בגרות חיצונית

חלוקת פרקי הלימוד והתכנים בשנות הלימודים בחטיבה העליונה

תכני הלימוד – נושאים עיקריים

מופע ההיבחנות

מועדי למידה בשנת הלימודים

סיפור התהוות האומה

שמות

א' - פרעה משעבד את בני ישראל;
 ב' - לידת משה ובריחתו למדיין;
 ג' - שליחותו של משה;

י"ב (כט-מב) - מכת בכורות ויציאת מצרים;

י"ג (יז-כב); י"ד - קריעת ים סוף;

י"ט; כ' (א-יח) - מעמד הר סיני ומתן תורה;

ל"ב-ל"ד (א-טז; כז-לה) חטא העגל וחידוש הברית;

ט"ו בשבט עד סוף השנה

פרקי יציאת מצרים ומעמד הר סיני
 יילמדו בזיקה לחגי פסח ושבועות

בגרות חיצונית

תכנית הלמידה בכיתה י"ב (נושאי הבחירה)

רציונל

לבד מהרציונל הכתוב בראשית התכנית, חשוב להדגיש את ההיבטים כדלהלן:

בחירת נושאי הלימוד מגיעה לכלל שיא בתכנית הלמידה בכיתה י"ב. רבים מן המורים והתלמידים פועלים בכיתות הטרוגניות ומגוונות. מגוון לימודי זה מאפשר לתלמידים ולמוריהם אוטונומיה פדגוגית בבחירת נושאים הנוגעים ללבם.

הנושאים המוצעים:

א. שיבת ציון

ב. נביא ונבואה

ג. חוק וחברה

ד. מזמורי תהלים

ה. ספרות החכמה - הרהורים על החיים

כל אחד מהנושאים הללו, בא לידי ביטוי בתנ"ך, וחשיבות הלמידה היא בהיחשפות לסוגות שונות.

תכנית הלמידה בכיתה י"ב

נושאי הבחירה: שניים מתוך חמישה + חזרה לקראת מבחן הבגרות

תכני הלימוד ונושאים עיקריים

חובת ההיבחנות

א. שיבת ציון:

הגעגועים לציון: תהלים קל"ז;
 התקומה העתידית בארץ ישראל: יחזקאל ל"ז;
 הצהרת כורש והעליות הראשונות: עזרא א'; ג';
 בשוב ה' את שיבת ציון: תהלים קכ"ו;
 קשיי שבי ציון בבניית המקדש: חגי א';
 עליית נחמיה וקשיי התקופה: נחמיה א'; ה';
 מיסוד הקריאה בתורה וחגי תשרי: נחמיה ח';

בגרות חיצונית

ב. נביא ונבואה:

הקדשת הנביא: ירמיהו א';
 נביא אל מול העם: ירמיהו ב' (א-כח);
 מוסר מול פולחן: ירמיהו ז' (א-כ);
 המאבק בנביאי שקר: ירמיהו כ"ח;
 נביא ומלך: ירמיהו ל"ח;
 נביא מול קונצנזוס: ירמיהו כ"ו;
 נביא במשבר: ירמיהו כ';
 נביא כמבשר גאולה: ירמיהו ל"א;

בגרות חיצונית

תכנית הלמידה בכיתה י"ב

נושאי הבחירה: שניים מתוך חמישה + חזרה לקראת מבחן הבגרות

תכני הלימוד ונושאים עיקריים

חובת ההיבחנות

בגרות חיצונית

ג. חוק וחברה:
 קריאת שמע: דברים ו' (ד-ט); ויקרא י"ט (א-ד; ט-יח);
 חוקים חברתיים: דברים ט"ו (א-יא); דברים כ"ד (י-כב);
 חגים: דברים ט"ז;
 סדרי שלטון: דברים י"ז (ח-כ);
 חוקי מלחמה: דברים כ'; דברים כ"א (י-יד); דברים כ"ג (י-טו);
 קדושת החיים: בראשית ט' (ו); שמות כ' (יג); במדבר ל"ה (ט-לד); דברים כ"א (א-ט; כב-כג);

בגרות חיצונית

ד. מזמורי תהלים:
 דמות הצדיק האידיאלית: א';
 תפילת האדם: כ"ג; ק"ל;
 התייחסות לבריאה ולטבע: ח'ק"ד;
 מזמורי חרטה: נ"א;
 שירי המעלות: קכ"א; קכ"ב; קכ"ח;

בגרות חיצונית

ה. ספרות החכמה - הרהורים על החיים
 איוב א'; ב'; ג'; ד' (א-ט); י"ג; ל"ח (א-כו); מ' (א-ה); מ"ב;
 קהלת א'; ב'; ג' (א-יב);

מומלץ להספיק ללמוד עד חנוכה את נושאי הבחירה, ולאחר מכן לערוך חזרה מקיפה לקראת בחינת הבגרות.
 כדאי להתחיל בחומר של כיתה י' ולהמשיך בחומר הלימודים לכיתה י"א.

פרק ו – תכנית הלימודים לעולים חדשים

- לשדרת הסיפור המרכזי של התנ"ך, לערכים המצויים בו, לחשיבה
- אודות גיבוריו ולרעיונותיו המרכזיים, וכן לתפיסות ביקורתיות
- אודות הטקסט ולהערכת הכתוב בו.

- תכנית הלימודים לעולים החדשים זהה לתכנית הלימודים לכלל
- התלמידים בחטיבה העליונה, מתוך מטרה ליצור בסיס של ידע,
- למידה ושיח משותפים. הציפייה היא שהעולים החדשים יתוודעו

בחינת הבגרות תהיה שונה מהבחינה הרגילה במבנה שלה ובדרישות הנלוות אליה, תוך התאמת השאלון למבחן העולים.

ראוי להדגיש שלושה היבטים מרכזיים בתכנית:

- א. הסיפור התנ"כי.
- ב. חשיפה לז'אנרים ספרותיים אחדים בתנ"ך, כגון: ספרות חוק, שירה וכד'.
- ג. בחירת יחידות הלימוד (בעיקר בחטיבה העליונה).

תהליך הלמידה יכלול היבטים של ידע ופרשנויות מגוונות, מתוך חתירה ללמידה ערכית, משמעותית ורלוונטית לעולמם של התלמידים.

מתווה כללי – תכנית לעולים החדשים

- הרציונל, מטרת הוראת התנ"ך, המיומנויות הנדרשות ודרכי ההערכה לעולים חדשים זהים לאלה שבתכנית הלימודים הרגילה, ולכן על המורה המלמד עולים חדשים להכיר אותם היטב. מבחר הפרקים נועד להפגיש את התלמידים העולים עם רעיונות ועקרונות יסוד של עולם האמונות והדעות שבתנ"ך. בהוראה יש לשים את הדגש על תכנים ורעיונות מרכזיים בתנ"ך, תוך שימת לב לרלוונטיות שבהם ולא רק לעניינים לשוניים. הקו המנחה בהוראת התנ"ך הוא **הקניית ערכי מורשת תרבותית-יהודית בביקורתיות ובאמפתיה כאחד**.
- הלימוד ייעשה תוך שימת דגש על הרצף הסיפורי-היסטורי בתורה ובנביאים ראשונים, וכפי שהתנ"ך מציג אותו. על בסיס רצף זה יכיר התלמיד תוך כדי לימוד אירועים מרכזיים, דמויות מרכזיות ואמצעים ספרותיים. מאחר שיש פערים ברצף הסיפורי-היסטורי, יהיה על המורה להשלים, ולהבהיר לתלמיד את הרצף השלם. ההוראה תדגיש את פשוטו של הכתוב, תוך עידוד חשיבה ביקורתית ועצמאית אצל התלמידים.

סדרות ופירושים

1. **אנציקלופדיה מקראית**, ערכים שונים בהתאם לצורך, ירושלים, מוסד ביאליק.
2. **דעת מקרא על התנ"ך**, ירושלים, מוסד הרב קוק.
3. **סדרת הגות במקרא**, מ. המנחם, ע. חובב, (עורכים), תל אביב, עם עובד והחברה לחקר המקרא בישראל, 1973-1988.
4. **התנ"ך המבואר**, ע' שטיינזלץ-אבן ישראל (הרב), ירושלים, קורן, תשע"ח.
5. **מקראות גדולות** (ופרשנות מסורתית בכלל), לאיתור קשיים העולים מן הכתובים.
6. **מקרא לישראל**, תל אביב-ירושלים, מאגנס.
7. **עולם התנ"ך**, ירושלים, ידיעות אחרונות, תשע"ח.
8. **פירוש על התנ"ך**, א.ש. הרטום, ירושלים, מאגנס (ידוע כ"פירוש קאסוטו לתנ"ך").

ספרי מחקר

1. אמית, י. **היסטוריה ואידיאולוגיה במקרא**, תל-אביב, משרד הביטחון, 1977.
2. אופנהיימר, ב. **הנבואה הקדומה בישראל**, ירושלים, מאגנס, 1973.
3. אדר, צ. **הסיפור המקראי**, ירושלים, הסוכנות היהודית, 1979.
4. גלנדר, ש. **ספר בראשית** (כרכים א-ב), רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, 2009.
5. וייס, מ., **דרכו של מקרא**, ירושלים, מוסד ביאליק, 1978.
6. זקוביץ, י. **דוד - מרועה למשיח**, ירושלים, יד יצחק בן צבי, 1995.
7. טלשיר צ. (עורכת), **ספרות המקרא - מבואות ומחקרים**, ירושלים, תשע"א.
8. יפת ש. **בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים: מחקרים בתקופת שיבת ציון, תולדותיה, ספרותה, לשונה, השקפותיה ועולמה הדתי**, ירושלים, תשע"ח.
9. סימון, א. **קריאה ספרותית במקרא: סיפורי נביאים**, ירושלים, מוסד ביאליק, 1977.
10. רופא א., **מבוא לספרות המקרא**, ירושלים, תשס"ו.

ספרי עיון, מסות

1. גורן, י. לוז, א. ליכט, י. מוסקין, כ. מירון-אילן, צ. האדם בסיפור גן העדן על-פי פרשנות הרמב"ן, ירושלים, האגף לתוכניות לימודים במשרד החינוך, 1992.
2. סימון, א. **בקש שלום ורדפהו**, תל-אביב, ידיעות אחרונות, 2002.
3. רביצקי, ר. (עורכת), **קוראות מבראשית**, תל-אביב, ידיעות אחרונות, 1999.
4. רז, ח. **חכמה ומשל במקרא**, ירושלים, ש. זק, 1980.

ספרים מומלצים להוראת התנ"ך

1. אבן שושן, א. **קונקורדנציה חדשה לתורה נביאים וכתובים**, ירושלים, קרית ספר, 1980.
2. אדר, צ **הערכים החינוכיים של התנ"ך**, ירושלים, מ. ניומן, 1969.
3. אהרוני, י. **אטלס כרטא לתקופת המקרא**, ירושלים, כרטא, 1974.
4. אלטר, א. **אמנות הסיפור במקרא**, תל-אביב, ספרי אדם, 1981.
5. בובר, מ. **דרכו של מקרא**, ירושלים, מוסד ביאליק, 1978.
6. בר אפרת, ש., **העיצוב האמנותי של הסיפור במקרא**, ספריית הפועלים, 1979.
7. בנדויד אבא, **מקבילות במקרא**, ירושלים, כרטא, 1972.
8. ברין, ג. **מחקרים בספרות הנבואה הקלאסית**, ירושלים, מוסד ביאליק, 2006.
9. גויטין, ש.ד. **אומנות הסיפור במקרא** / בסדרה: עיונים למדריך ולמורה, ירושלים, 1956.
01. גויטין, ש.ד. **עיונים במקרא**, תל אביב, יבנה, 1957.

11. גרינברג, מ. **על המקרא ועל היהדות**, תל אביב, עם עובד, 1984.
12. וייס, מ. **המקרא כדמותו**, ירושלים, מוסד ביאליק, 1987.
13. זקוביץ, י. **מבוא לפרשנות פנים מקראית**, אבן יהודה, רכס, 1992.
14. זקוביץ, י. **צבת בצבת עשויה – מה בין מדרש פנים מקראי למדרש חוץ מקראי**, תל אביב, עם עובד, 2009.
15. כוגן, מ. (עם מגידוב ר. וקפלן י.), **לא לבדד ישכון – ישראל ושכניו בימי הבית הראשון**, ירושלים, 1999.
16. ליבוביץ, נ. **ללמוד וללמד תנ"ך**, ירושלים – ספריית אלינר, [חסר ציון שנה].
17. מאנדלקרן, ש. **קונקורדנציה לתנ"ך**, ירושלים ותל אביב, שוקן, 1978.
18. מזר, ב. שפירא, י. **אטלס לתקופת התנ"ך**, תל אביב, הוצאה גרפית ד"ר י' שפירא, [חסר ציון השנה].
19. סגל, מ.צ. **מבוא המקרא (א-ד)**, ירושלים, קרית ספר, 1976.
20. סימון, אריה. **אדם בצלם – חינוך הומניסטי ולימוד המקרא**, תל אביב, עם עובד, 1991.
21. צביאלי, ב. (עורך), **שיחות במקרא (כרכים א-ב)**, ירושלים, קריית ספר, 1979.
22. שלו, מ. **תנ"ך עכשיו, ירושלים ותל אביב**, שוקן, 1985.
23. שראל, ב. **אטלס מבוא להבנת המקרא**, ירושלים, כרטא, 1997.
24. שכטר י. **על הכנת הנפש להוראת התנ"ך**, בתוך: י. שכטר, **ממדע לאמונה**, תל אביב, דביר, תשי"א, עמ' 125-134.
25. שכטר י. **פרקי הדרכה בתנ"ך**, ירושלים-תל אביב, ניומן, תש"ך.
26. שכטר י. **מבוא לתנ"ך**, תל אביב, יסוד, 1968.

אתרי אינטרנט

- א. אתר 'תנ"ך ממלכתו'.
- ב. אתר 'מקראנט'.

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

הלומדים עם עולם התנ"ך, על מסריו המגוונים, על השקפות העולם השונות המצויות בו, ועל שפתו המיוחדת והעשירה, ולקרב אותם אליו. הוראה של ביטויים וניבים בהקשרם המקראי, תאפשר לתלמיד להיחשף לנכסי צאן הברזל של תרבותנו ולעקוב אחר מקורם וגלגולם בעברית החדשה, ותביא להעשרת לשונו. לפניכם מבחר ביטויים, ניבים ופסוקים נבחרים המצויים בכל אחד מפרקי תכנית הלימודים.

ספר התנ"ך הוא היצירה המובהקת הקשורה להיווצרות העם היהודי ערכיו, תרבותו, מורשתו ושפתו. כור מחצבתה של השפה העברית בת ימינו היא שפת המקרא. עם הזמן, הולך ונפער פער בין לשון המקרא לבין העברית החדשה. משלבה הלשוני הגבוה, אוצר המילים שלה וצורות תחביר שונות, אינם שגורים בשפה העברית בת ימינו. אלה יוצרים ניכור ואבן נגף בהבנת הטקסט המקראי. תפקידנו כמורים להפגיש את

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

ספר בראשית חלק א: סיפורי ראשית האנושות וראשיתו של עם ישראל
בריאה וראשית האנושות: א'ב;ג'ד;ו'ז;ח'ט;י"א (א-י);
מחזור סיפורי אברהם: י"ב;י"ג;י"ד;ט"ו;ט"ז;י"ז;י"ח;י"ט;כ"א;כ"ב;כ"ג.

בראשית

ב

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

א, א-ג "בראשית ברא... ויהי אור"
 א, כז "ויברא אלוהים את האדם בצלמו... זכר ונקבה ברא אותם"
 ב, א-ג "ויכולו השמים... אשר ברא אלוהים לעשות"
 ג, יח "לא טוב היות האדם לבדו"; "עזר כנגדו"
 ג, יט "בזעת אפך תאכל לחם"
 ג, יט "כי עפר אתה ואל עפר תשוב"
 ד, ט "השומר אחי אנכי?"
 ד, י "קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה"
 ו, ט "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו"
 ט, ו "שפך דם... כי בצלם אלהים עשה את האדם"
 י, ב, א "לך לך מארצך..."
 י, ב, ז "לזרעך אתן את הארץ הזאת"
 י, ג, ח "כי אנשים אחים אנחנו"
 י, ג, יז "קום והתהלך בארץ לארכה ולרחבה"
 ט, ז, יב "פרא אדם ידו בכל ויד כל בו"
 י, ח, יד "כעת חיה"
 י, ח, כא "הכצעקתה"
 י, ח, כה "השופט כל הארץ לא יעשה משפט"

בראשית

ב

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ב	בראשית	<p>י"ט, ד "מנער ועד זקן"</p> <p>י"ט, יא "הכו בסנוורים"</p> <p>י"ט, יא "מקטון ועד גדול"</p> <p>י"ט, כו "נציב מלח"</p> <p>כ"א, טז "כמטחוי קשת"</p> <p>כ"ג, ד "גר ותושב אנכי עמכם"</p>
ג	בראשית	<p>יצחק: כ"ד; כ"ה; כ"ו; כ"ז</p> <p>כ"ד, א "זקן בא בימים"</p> <p>כ"ד, יז "הגמאיני נא מעט מים מכדך"</p> <p>כ"ד, נז "נקרא לנערה ונשאל את פיה"</p> <p>כ"ה, ח "בשיבה טובה"</p> <p>כ"ה, כז "איש תם יושב אוהלים"</p> <p>כ"ה, ל "הלעיטיני נא מן האדום האדום הזה"</p> <p>כ"ה, לד "נזיד עדשים"</p> <p>כ"ז, א "ותכהין עיניו מראות"</p> <p>כ"ז, ד (יד) "מטעמים כאשר אהבתי"</p> <p>כ"ז, כב "הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו"</p> <p>כ"ז, כח "מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ג	בראשית	<p>יעקב: כ"ח; כ"ט; ל"א; ל"ב; ל"ג; ל"ד; ל"ה;</p> <p>כ"ח, יב "ויחלום והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה"</p> <p>כ"ח, יד "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"</p> <p>כ"ח, יז "מה נורא המקום הזה"</p> <p>כ"ט, יד "עצמי ובשרי אתה"</p> <p>כ"ט, יז "יפת תואר ויפת מראה"</p> <p>כ"ט, יח "ברחל בתך הקטנה"</p> <p>כ"ט, כ "ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה"</p> <p>ל"א, ב "כתמול שלשום"</p> <p>ל"ב, כט "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל"</p> <p>ל"ג, ד "ויחבקהו ויפול על צוארו ושקהו"</p> <p>ל"ג, י "אם נא מצאתי חן בעיניך"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

סיפורי יוסף: ל"ז; ל"ח; ל"ט; מ'א; מ"ב; מ"ג; מ"ד; מ"ה; מ"ו; מ"ז; מ"ח; מ"ט; נ';

ל"ז, ג "בן זקונים"

ל"ז, ח "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו"

ל"ז, טו "את אחי אנכי מבקש"

ל"ז, יט "בעל החלומות"

ל"ז, כב "אל תשפכו דם"

ל"ז, כז "כי אחינו בשרנו הוא"

ל"ז, לג "טרוף טרוף יוסף"

ל"ט, ב "איש מצליח"

ל"ט, ו "יפה תואר ויפה מראה"

ל"ט, יט "יוחר אפן"

מ', ח "לאלוהים פתרונים"

מ', יד "ועשית נא עמדי חסד"

מ"א, ה "עולות בקנה אחד"

מ"א, ט "את חטאי אני מזכיר היום"

מ"א, יג "אותי השיב על כני"

מ"א, כא "ולא נודע כי באו אל קרבנה"

בראשית

ג

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ג	בראשית	<p>מ"א, מ "ועל פיו יישק כל עמי" מ"ב, ו "המשביר לכל עם הארץ" מ"ב, ז "וידבר אותם קשות" מ"ב, לח "והורדתם את שיבתי ביגון שאולה" מ"ג, יא " מזמרת הארץ" מ"ג, ל "נכמרו רחמיו" מ"ד, ד "למה שילמתם רעה תחת טובה" מ"ד, יז "חלילה לי מעשות זאת" נ', כ "ואתם חשבתם עלי רעה, אלוהים חשבה לטובה"</p>
ד	שמות	<p>שעבוד מצרים, מנהיגות משה והיציאה ממצרים: א'; ב'; ג'; ד'; ה'; ו' (א-יב); ז'; ח'; ט'; י'; י"א; י"ב; י"ג; י"ד; ט"ו; הליכה במדבר, יתרו, עשרת הדברות וחלק מפרשת משפטים: ט"ז; י"ז; י"ח; י"ט; כ'; כ"ג (פרקים כ"א; כ"ב כרקע); עגל הזהב, עליות משה להר, משכן: כ"ד (יב-יח); ל"א; ל"ב; ל"ג; ל"ד; (התלמיד יכיר את המסופר בפרקים ל"ה-מ', לג); מ' (לד-לח);</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ד	שמות	<p>א, ח "וַיִּקַּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף"</p> <p>א, י "הֲבֵה נִתְחַכְמָה לּוֹ"</p> <p>א, יב "וְכֹאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ"</p> <p>ב, י "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִיהוּ"</p> <p>ב, יב "וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה"</p> <p>ב, יד "מִי שָׁמְךָ לֹאִישׁ שׂוֹר וְשׁוֹפֵט עֲלֵינוּ";</p> <p>ג, ב "וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בְּעַר בָּאֵשׁ וְהִסְנֶה אֵינָנוּ אָכֹל"</p> <p>ג, ה "שֶׁל נִעְלִיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא"</p> <p>ג, ח "אַרְץ זָבַת חֵלֶב וְדָבָשׁ"</p> <p>ד, י "כְּבֹד פֶּה וְכַבֵּד לְשׁוֹן אָנֹכִי"; "לֹא אִישׁ דֹּבְרִים אָנֹכִי"</p> <p>ה, א; ז' טז "שִׁלַּח אֶת עַמִּי"</p> <p>ה, יג "דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ"</p> <p>ה, יד "כְּתָמוֹל שְׁלֹשׁ"</p> <p>ה, טז "תָּבֵן אֵין נִתֵּן לְעַבְדֶּיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ"</p> <p>ה, כא "הַבְּאֲשָׁתָם אֶת-רִיחֲנוּ"</p> <p>ח, טו "אֶצְבַּע אֱלֹהִים הוּא"</p> <p>י"א, ג "וַיִּתֵּן ה' אֶת חֵן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

י"ב, כו "מָה הָעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם"
 י"ב, מב "לֵיל שְׁמָרִים"
 י"ג, ח "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא"
 י"ג, י "מִיָּמִים יְמִימָה"
 י"ג, טו "וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ"
 י"ג, כב "עֲמוּד הָעֵנָן... וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה"
 י"ד, ח "בְּיַד רָמָה"
 י"ד, כא "וַיִּשָּׂם אֶת הַיָּם לְחֶרֶב"
 ט"ו, ב "עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה יִהְיֶה לִּי לִישׁוּעָה"
 ט"ו, יא "מִי כִמְכָה בְּאֵלִים ה' מִי כִמְכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ"
 ט"ז, ג "בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל-סִיר הַבְּשָׂר"
 ט"ז, לא "כְּצַפִּיחַת בְּדָבֶשׁ"
 י"ח, כג "עַל-מְקוֹמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם"
 י"ט, ד "וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל-כַּנְּפֵי נְשָׂרִים"
 כ', טו "רְאִים אֶת-הַקּוֹלֶת"
 י"ט, ה "וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים"
 י"ט, ו "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ"

שמות

ד

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

כ"ד, ז "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע"
 ל"ב, ט "עַם-קִשָּׁה-עֲרֹף"
 ל"ב, יח "אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שׁוֹמֵעַ"
 ל"ב, כו "מִי לֵה' אֵלַי"
 ל"ד, כט "קָרַן עוֹר פְּנִיּוֹ"

שמות

ד

חוקים חברתיים ומוסריים: י"ט; ט; כ"ה (א-יג);

י"ט, יב "ולא תשבעו בשמי לשקר"
 י"ט, יג "לא תלין פעולת שכיר אתך עד הבוקר"
 י"ט, יד "לא תקלל חרש ולפני עיור לא תתן מכשול"
 י"ט, טו "לא תעשו עוול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול"
 י"ט, טז "לא תלך רכיל בעמך"
 י"ט, טז "לא תעמוד על דם רעך"

ויקרא

ה

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ה	ויקרא	<p>י"ט, יז "לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך"</p> <p>י"ט, יח "לא תקם ולא תטור את בני עמך"</p> <p>י"ט, יח "ואהבת לרעך כמוך"</p> <p>י"ט, כב "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן"</p> <p>י"ט, לד "כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם"</p> <p>כ"ה, ד "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ"</p> <p>כ"ה, ח "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה"</p> <p>כ"ה, יא "יובל היא שנת החמישים"</p>

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ה	במדבר	<p>ספר במדבר / למידה נושאת</p> <p>ברכת כהנים: ו' (כב-כז);</p> <p>ו', כד-כו "יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום"</p> <p>ההתנהלות במדבר: ט' (טו-כג);</p> <p>ט', יח "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו, כל ימי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו"</p> <p>תלונות העם וקשיי משה: י"א; י"ב;</p> <p>י"א, (ד-ה) "ויאמרו מי יאכילנו בשר זכרנו ואת הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים"</p> <p>י"א, טו "ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

י"א, לד "ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה כי שם קברו את העם המתאוים"
י"ב, ב "ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר"
י"ב, ג "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"
י"ב, ז "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא"
י"ב, ח "פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ובתמונת ה' יביט"
י"ב, יג "אל נא רפא נא לה"

מרגלים ומעפילים: י"ג; י"ד;

י"ג, ב "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען"
י"ג, כז "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה"
י"ג, כח "אפס כי עז העם היושב בארץ"
י"ג, ל "ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה"
י"ג, לב "ויוציאו דיבת הארץ"
י"ג, לב "ארץ אוכלת יושביה"
י"ג, לג "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם"
י"ד, ה "ניתנה ראש ונשובה מצרימה"
י"ד, יג "ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו"
י"ד, יח "ה' ה' ארך אפים ורב חסד"

במדבר

ה

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ה	במדבר	<p>קרח ועדתו: ט"ז;י"ז; ט"ז, ג "רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" ט"ז, יג "כי תשתרר עלינו גם השתרר" ט"ז, כב "האיש האחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" הכאת הסלע ומות אהרון: כ'; כ, ח "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע" כ, י "שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים" כ, יא "וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם" כ, יב "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" כ, יז "דרך המלך" נחש הנחושת: כ"א, (א-ט); כ"א, ד "ותקצר נפש העם בדרך" כ"א, ה "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ה	במדבר	<p>בלק ובלעם: כ"ב;כ"ג;כ"ד; כ"ב, ה "כֶּסֶה אֶת-עֵין הָאָרֶץ" כ"ב, ו "כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר" כ"ב, כח "ויפתח ה' את פי האתון" כ"ב, ט "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב" כ"ג, יג "אָפֶס קָצָהוּ תְרָאָה וְכָלוּ לֹא תְרָאָה" כ"ג, כד "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא" כ"ד, ה "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" כ"ד, ט "מברכיך ברוך ואורריך ארור" כ"ד, י "ויספוק את כפיו" כ"ד, יח "וישראל עושה חיל" בנות צלפחד, ההודעה על מות משה, ומינוי יהושע: כ"ז; כ"ז, ד "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן" כ"ז, יג "ונאספת אל עמך" כ"ז, יז "כצאן אשר אין להם רועה" כ"ז, יח "וסמכת את ידך עליו" הסכם בני גד ובני ראובן: ל"ב ל"ב, יח "לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ה	דברים	<p>ערי מקלט: ל"ה (ט-לד); ל"ה, יא "ערי מקלט תהינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" נאום היסטורי: א; ג' (כג-כט); ד' (כה-מ); א, י "וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב" א, יז "לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדול תשמעון לא תגורו מפני איש" א, כא "אַל תִּירָא וְאַל תִּחַת" א, לז "גם בי התאנף ה' בגללכם" ג, כו "ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אליי" ג, כז "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" ג, כח "וחזקהו ואמצהו" ד, לה "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוהים אין עוד מלבדו" נאום המצוות: ה'; קריאת שמע - ו' (ד-ט); י' (י-כב); ט"ו; י"ז (ח-כ); י"ט; כ'; ו, ד "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" ו, ז "ושיננתם לבניך ודברתם בם" ו, ח "וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך" ו, ט "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

י', יח "עושה משפט יתום ואלמנה ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה"
ט"ו, ב "שמוט כל בעל משה ידו ואשר ישה ברעהו"
ט"ו, ד "אפס כי לא יהיה בך אביון"
ט"ו, ז "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחיך האביון"
ט"ו, יח "לא יקשה בעינך"
ט"ו, יג "לא תשלחנו ריקם"
ט"ז, יט "לא תטה משפט לא תכיר פנים"
ט"ז, כ "צדק צדק תרדוף"
י"ז, ח "כי יפלא ממך דבר למשפט"
י"ט, יד "לא תסיג גבול רעך"
י"ט, יט "וביערת הרע בקרבך"
כ', ג "אל ירך לבבכם"
כ', ח "מי האיש הירא ורך הלבב ילך ולא ימס את לבב אחיו כלבבו"
כ', יט "כי האדם עץ השדה"

דברים

ה

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ה	דברים	<p>נאום הברית: כ"ט; ל';</p> <p>כ"ט, ג "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועיניים לראות ואזניים לשמוע"</p> <p>כ"ט, י "מחוטב עציך עד שואב מימך"</p> <p>כ"ט, יז "כמהפכת סדום ועמורה"</p> <p>ל', א "הברכה והקללה אשר נתתי לפניך"</p> <p>ל', יב "לא בשמים היא"</p> <p>ל', יט "ובחרת בחיים"</p> <p>פרידת משה: ל"ב (מח-נב); ל"ד;</p> <p>ל"ב, מט "עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב"</p> <p>ל"ב, נב "כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא"</p> <p>ל"ד, ז "לא כהתה עינו ולא נס לחה"</p> <p>ל"ד, י "ולא קם נביא עוד בישראל כְּמֹשֶׁה אשר יָדְעוּ ה' פְּנִים אל פְּנִים"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה

ספר

פרקים ופסוקים

ו

יהושע

יהושע: א'-י"א; כ"ד;

א, ח "לא ימוש ספר התורה הזה מפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וּלְיָלֵה"

א, ט "חֲזַק וְאַמֶּץ"

ב, יד "וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאַמֶּת"

ב, יח, כא "תִּקְוֹת חוֹט הַשָּׁנִי"

ב, יט "דָּמוּ בְּרָאשׁוֹ"

ג, טו "מִלֵּא עַל כָּל גְּדוֹתָיו"

ה, יג "הֲלֵנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ"

ה, טו "שֶׁל נֶעֱלָךְ מֵעַל רִגְלֶיךָ"

ו, א "אֵין יוֹצֵא וְאֵין בֹּא"

ו, כו "בִּבְכֹרוֹ יִסְדָּנָה וּבְצַעֲרֹו יִצִּיב דְּלֹתֶיהָ"

ט, יא "צִידָה לְדָרֶךְ"

ט' (כא; כג; כז) "חֲטָבֵי עֲצִים וּשְׂאֲבֵי מִים"

י, ז "גִּיבוֹרֵי הַחַיִּל"

י, יב "שֶׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דָּוָם וִירַח בְּעַמֶּק אֵילוֹן"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

שופטים: ב'-כ"א;
 ג', יא "וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבַּעַיִם שָׁנָה"
 ג', טו "אִישׁ אָטַר יָד יְמִינוֹ"
 ד', ח "אִם תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי, וְאִם לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלַי"
 ד', ט "לֹא תִהְיֶה תַפְאֲרָתְךָ עַל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ"
 ה', ו "וְהוֹלְכֵי נְתִיבוֹת יִלְכּוּ אֹרְחוֹת עַקְלָלוֹת"
 ה', ט "הַמִּתְנַדְּבִים בָּעַם"
 ה', טז "לָמָּה יִשְׁבֹּת בֵּין הַמְשֻׁפָּתִים"
 ה', יח "חֲרַף נַפְשׁוֹ לְמוֹת"
 ה', יט "בַּצַּע כֶּסֶף"
 ה', כד "תִּבְרַךְ מְנַשִּׁים"
 ה', כה "מִיָּם שָׂאֵל חֶלֶב נְתָנָה"
 ה', כז "נִפְל שְׁדוּד"
 ה', כח "בוֹשֵׁשׁ רִכְבוֹ לְבוֹא"
 ה', לא "כֵּן יֵאבְדוּ כָּל-אוֹיְבֵיךָ ה' וְאַהֲבִיּוֹ כִּצְאֵת הַשֶּׁמֶשׁ בַּגְּבֻרָתוֹ"
 ו', ה "וּבָאוּ כִּדֵּי אֲרָבָה לָרֶב"
 ו', יב "ה' עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחֵיִל"
 ו', יד "לֵךְ בְּכַחַךְ זֶה"
 ו', טו "הִנֵּה אֶלְפֵי הַדֵּל בַּמְנַשָּׁה וְאַנְכִּי הַצַּעִיר בְּבֵית אָבִי"

שופטים

ו

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

ו, יז "אם נא מצאתי חן בְּעֵינֶיךָ"
 ו, כב "פְּנִים אֶל פְּנִים"
 ו, כט "איש אל רֵעֵהוּ"
 ז, יא "תַּחֲזֹקְנָה יְדֶיךָ"
 ז, יב "כָּאֲרֵבָה לְרֹב"
 ז, יב "כַּחֲוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם לְרֹב"
 ז, טו "הַחֲלוֹם וְ(אֶת)-שִׁבְרוֹ"
 ז, יז "מִמֶּנִּי תִרְאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ"
 ח, ב "הֲלֹא טוֹב עַלְלוֹת אִפְרַיִם מִבְּצִיר אֲבִיעֶזֶר"
 ח, כג "לֹא אֶמְשַׁל אֲנִי בְכֶם, וְלֹא יִמְשַׁל בְּנֵי בְכֶם, ה' יִמְשַׁל בְּכֶם"
 ח, כז "וַיְהִי לְגִדְעוֹן וּלְבֵיתוֹ לְמוֹקֵשׁ"
 ח, לב "בְּשִׁיבָה טוֹבָה"
 ט, ב "כִּי עֲצַמְכֶם וּבְשָׂרְכֶם אָנִי"
 ט, ד "אֲנָשִׁים רִיקִים וּפְחֲזִים"
 ט, יז "וַיִּשְׁלַךְ אֶת נַפְשׁוֹ מִנְּגֵד"
 ט, לג "כֹּאֲשֶׁר תִּמְצֵא יֶדְךָ"
 ט, יט "בְּאֶמֶת וּבְתִמִּים"
 ט, ל "יוֹצְאֵי יֶרֶכוֹ"
 ט, לו "אֶת צֶל הַקְּהָרִים אֶתְּהָ רֹאֵה כְּאֲנָשִׁים"

שופטים

1

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

ט', לז "טבור הארץ"
 י"א, ג "אנשים ריקים"
 י"א, לד "בְּתָפִים וּבְמַחְלוֹת"
 י"א, לד "היית בעכרי"
 י"א, לד "פציתי פי"
 י"א, מ "מְיָמִים יְמִימָה"
 י"ב, ג "אשימה נפשי בכפי"
 י"ג, יט "וּמַפְלֵא לַעֲשׂוֹת"
 י"ד, ו "וישסעהו כשסע הגדי"
 י"ד, יד "מִהָאֵכָל יֵצֵא מֵאֵכָל וּמֵעַז יֵצֵא מִתּוֹק"
 י"ד, יח "מָה מִתּוֹק מְדַבֵּשׁ, וּמָה עַז מְאַרֵי"
 י"ד, יח "לוֹלֵא חֲרָשְׁתֶּם בְּעַגְלָתִי לֹא מִצָּאתֶם חִידָתִי"
 ט"ו, ח "שוק על ירך"
 ט"ו, טו "בְּלַחֵי הַחֲמוֹר חֲמוֹר חֲמֹרְתֵיִם, בַּלְחֵי הַחֲמוֹר הִכְתִּי אֶלְפֵי אִישׁ"
 ט"ז (ה;ו;טו) "בְּמָה נָחוּ (כּוּחֶךָ) גְּדוֹל"
 ט"ז (ז;יא), "כָּאֶחָד הָאָדָם"
 ט"ז, יב "פְּלִשְׁתִּים עֲלִיךְ שִׁמְשׁוֹן"
 ט"ז, ל "תָּמוֹת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים"
 י"ז, ו "בימים ההם אין מלך בישראל, איש הישר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה"

שופטים

ו

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה

ספר

פרקים ופסוקים

ז

שמואל א'

שמואל א'

סיפורי שמואל, המלכת שאול וימי דוד
בית עלי: א'; ב'; ג'; ד';
ימי שמואל והבקשה למלך: ה'; ו'; ז'; ח';
מלכות שאול: ט'; י'; י"א; י"ב; ט"ו;
בין שאול לדוד: ט"ז; י"ז;

שמואל ב'

מות שאול וקינת דוד: א';
מלכות דוד: ה'; ו'; ז'; ח'; ט'; י'; י"א; י"ב;
יחידת בקיאות ולמידה עצמית לבחירה: נושא אחד מתוך שניים:

1. שמואל א', י"ח-כ"ה יחידת בקיאות – סיפורי שאול דוד ויהונתן; מות שמואל; דוד ונבל הכרמלי.

2. שמואל ב', י"ג-כ' מרד אבשלום

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ז	שמואל א'	<p>א, ג "מִיָּמַיִם יָמִימָה"</p> <p>א, ה "מִנָּה אַחַת אֶפְיִם"</p> <p>א, י "מָרַת נֶפֶשׁ"</p> <p>א, יז "לְכִי לְשָׁלוֹם"</p> <p>א, כג "עָשִׂי הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ"</p> <p>א, כז "אַל הַנְּעַר הַזֶּה הַתְּפַלְלֵתִי"</p> <p>ב, יד "כָּל אֲשֶׁר יַעֲלֶה הַמִּזְלָג"</p> <p>ב, ג "תִּדְבְּרוּ גְבוּהָה גְבוּהָה"</p> <p>ב, ח "מִקִּיִּם מַעֲפֵר דָּל"</p> <p>ב, יב "בְּנֵי בַלְיַעַל"</p> <p>ב, כב "הַצּוֹבְאוֹת פֶּתַח"</p> <p>ג, א "אֵין חֲזוֹן נִפְרָץ"</p> <p>ג, יא "כָּל שִׁמְעוּ תִצְלִינָה שְׁתֵּי אַזְנוֹי"</p> <p>ג, יג "וְלֹא כָהָה בָּם"</p> <p>ד, יט "גְּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל"</p> <p>ה, יב "וַתַּעַל שׁוֹעֵת הָעִיר הַשָּׁמַיִם"</p> <p>ח, ה "כָּכָל הַגּוֹיִים"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

שמואל א'

ז

ט', ב "מִשְׁכְּמוֹ וּמַעֲלָה גְבֹהַּ מִכָּל הָעָם"

ט', כא "הלא בן ימיני אָנֹכִי מִקִּטְנֵי שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל"

י', (יא;יב) "הגם שאול בְּנֵי־אִים"

י', כב "נִחְבָּא אֶל הַכְּלִים"

י', כד "יחי המלך"

י"א, י "וַעֲשִׂיתֶם לָנוּ כָּכָל הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם"

י"ב, יד "ולא תמרו את פי ה'"

י"ג, ה "כָּחֹל אֲשֶׁר עַל שֹׁפֵת הַיָּם לְרֹב"

י"ג, יד "איש כָּלְבָבוֹ"

ט"ו, יט "ותעט אל השלל"

ט"ו, כב "הַחֲפֹץ לֵה' בְּעֵלוֹת וּזְבָחִים כְּשִׁמוֹעַ בְּקוֹל ה'"

ט"ו, כט "נצח ישראל לא יִשְׁקֶר"

ט"ז, ז "כי האדם יִרְאֶה לְעֵינָיִים וְה' יִרְאֶה לְלֵבָב"

ט"ז, יב "אדמוני עם יִפֶּה עֵינָיִם וְטוֹב רֹאֵי"

י"ז, טז "השכם והערב"

י"ז, כג "איש הַבְּנִים"

י"ח, ז "הִכָּה שְׂאוֹל בְּאֶלְפֹו וְדוֹד בְּרַבְבוֹתָיו"

כ"ג, כז "סלע המחלקות"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

שמואל א'

ז

כ"ד, ז "וישסע את אנשיו בדברים"
 כ"ד, יב "ישפֹט ה' ביני ובינְך"
 כ"ד, יג "מְרשעים יֵצֵא רָשֶׁע"
 כ"ה, ו "ואתה שלום, וביתך שלום וְכָל אֲשֶׁר לְךָ שְׁלוֹם"
 כ"ה, כא "וַיֵּשֶׁב לִי רְעָה תַּחַת טוֹבָה"
 כ"ה, כה "כִּי כִשְׁמוֹ כֵן הוּא"
 כ"ח, כא "וְאֲשֵׁים נִפְשֵׁי בְכַפֵּי"

פרקי הלימוד

שמואל ב'

א' - מות שאול וקִינַת דוד: א'

מלכות דוד: ה';ו';ז';ח';ט';י';יא';יב';

יחידת בקיאות ולמידה עצמית לבחירה: נושא אחד מתוך שניים;

1. שמואל א', י"ח-כ"ה יחידת בקיאות - סיפורי שאול דוד ויהונתן; מות שמואל; דוד ונבל הכרמלי.

2. שמואל ב', י"ג-כ' מרד אבשלום.

א', ט "כל עוד נפשי בי"

א', יט "איך נפלו גיבורים"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

א, כא "אל טל ואל מטר עליכם"
א, כג "הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו"
א, כג "מנשרים קלו מאריות גברו"
ה, א "עצמך ובְּשׁוֹרְךָ אֲנַחְנוּ"
ה, ב "אתה הַיִּתָּה הַמוֹצִיא וְהַמְּבִיא"
ו, יז "דָּוִד מְפָזֵז וּמְכַרְכֵּר"
ז, ט "וַעֲשֵׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל"
ז, יד "אֲנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאֵב וְהוּא יִהְיֶה לִּי לְבֵן"
י"א, כה "כִּי-כִזָּה וְכִזָּה תֹאכַל הַחֶרֶב"

שמואל ב'

ז

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ז	שמואל ב'	<p>י"ב, ד "כְּבִשְׁתָּהּ הָרֹאשׁ" י"ב, ה "בן מוות" י"ב, ז "אתה האיש" י"ב, ח "כְּהִנֵּה וְכִהְנֵה" י"ב, כג "אני הלך אליו והוא לא ישוב אלי" י"ג, יב "לא-יַעֲשֶׂה כֵן בְּיִשְׂרָאֵל" י"ג, כב "ולא דָּבַר... לְמַרְעֵ וְעַד טוֹב" י"ג, כח "כָּטוּב לִב... בֵּינָיִן" י"ג, כח "חזקו והיו לבני חיל" י"ד, כה "מכף רגלו ועד קִדְקָדוֹ לֹא הִיָּה בּוֹ מוֹם" ט"ו, ל "עֲלֵה וּבּוֹכֶה וְרֹאשׁ לֹו חֲפוּי" ט"ו, לא "עֲצַת אַחִיתֶּפֶל" ט"ו, לג "וְהִיֵּת עָלַי לְמִשָּׂא" י"ז, ח "כָּדַב שְׁפוּל בַשְּׂדֵה" י"ז, יא "מִדָּן וְעַד בָּאֵר שֶׁבַע"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

י"ח, ה "לָאֵט לי לנער לאבשלום"
י"ח, ט "וַיִּתֶּן בין השמים ובין הארץ"
י"ח, יג "עשיתי בְּנַפְשִׁי שָׁקֵר"
י"ח, כ "איש בשורה"
י"ט, א "מי יתן מותי אני תחתיך"
י"ט, ח "דַּבֵּר עַל-לֵב עֲבָדֶיךָ"
י"ט, יג "אַחִי אֶתֶם עַצְמִי וּבִשְׂרֵי אֶתֶם"
י"ט, יד "כֹּה יַעֲשֶׂה לי אלהים וכה יוסיף"
י"ט, טו "כֹּאִישׁ אֶחָד"

שמואל ב'

ז

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

מלכים א':

מלכות שלמה עד הצהרת כורש

ביסוס מלכות שלמה: א-ג;ה';

תפילת שלמה: ח;ט' (א-ט);

מלכת שבא: י' (א-יג);

הידרדרות שלמה וסיום מלכותו: י"א;

התפלגות הממלכה: י"ב;

אחאב ואליהו: ט"ז (כד-לד); י"ז; י"ח; י"ט; כ"א; כ"ב;

סיפורי אלישע:

מלכים ב': ב;ד;ה';ח';

מגילת אסתר

מגילת רות: א';ב';ג';ד';

מלכים א'

ח

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

א, א "זָקֵן בָּא בַּיָּמִים"
 א, נ "וַיִּחַזַּק בְּקִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ"
 א, נב "לֹא-יִפֹּל מִשְׁעָרְתּוֹ"
 ב, ב "אֲנֹכִי הַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ כָּל-הָאָרֶץ"
 ב, ז "תַּעֲשֶׂה-חֶסֶד"
 ב, ח "קָלְלָה נְמֹרֶצֶת"
 ב, י "וַיִּשְׁכַּב... עִם-אֲבֹתָיו"
 ב, כ "אֶל-תָּשֻׁב אֶת-פָּנָי"
 ב, לז "דָּמָה יְהִי בְּרֹאשׁוֹ"
 ב, מב "וְהִלַּכְתָּ אָנָּה וְאָנָּה"
 ב, מה "וְכִסָּא דוד יהיה נכון לפְנֵי ה' עד-עולם"
 ג, ז "וְאֲנֹכִי נַעַר קָטָן לֹא אֲדַע צֵאת וָבֹא"
 ג, ח "עִם-רַב אֲשֶׁר לֹא-יִמָּנֶה וְלֹא יִסְפָּר מֵרַב"
 ג, ט "לְהַבִּין בֵּין-טוֹב לְרָע"
 ג, יב "לב חכם ונבון"
 ג, כו "נִכְמְרוּ רַחֲמֵיהָ"

מלכים א'

ח

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

ה', ה "איש תחת גפנו ותחת תאנתו"
ה', ט "ורחב לב כחול אשר על שפת הים"
ה', י "ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם"
ה', יג "וידבר על העצים"
תפילת שלמה: ח';ט' (א-ט);
ח', ו "אל קודש הקדשים"
ח', נא "מתוך כור הברזל"
ט', ג "לשום שמי שם עד עולם"
ט', ה "והקימותי את כסא ממלכתך על ישראל לעולם"
מלכת שבא: י' (א-יג);
י', ה "לא-הָיָה בָּה עוֹד רוּחַ"
י', יג "כִּי־דַם הַמֶּלֶךְ שָׁלְמָה"
הידרדרות שלמה וסיום מלכותו: י"א;
י"א, ג "ויטו נשיו את לבו"
י"א, יד "ויקם ה' שטן לשלמה"

מלכים א'

ח

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

י"א, כז "הַרִים יָד בַּמֶּלֶךְ"

התפלגות הממלכה: י"ב;

י"ב, י "קִטְנֵי עֲבָה מִמֶּתְנִי אָבִי"

י"ב, יד "אָבִי יִסֵּר אֶתְכֶם בְּשׁוֹטִים וְאֲנִי אִיִּסֵּר אֶתְכֶם בְּעַקְרָבִים"

י"ב, טו "כִּי הִייתָ סִיבָה מֵעַם הַ"

י"ב, טז "מֵה־לָּנוּ חֶלֶק בְּדָוִד וְלֹא־נִחַלָה בְּבֹן־יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל"

אחאב ואליהו: ט"ז (כד-לד); י"ז; ח"י; ט"כ; א"כ"ב;

י"ז, יד "כִּד הִקְמַח לֹא תִכְלָה וְצִפְפַּחַת הַשָּׁמֶן לֹא תִחָסֵר"

י"ח, יז "עֲכָר יִשְׂרָאֵל"

י"ח, כא "עַד־מָתִי אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסְּעָפִים"

י"ח, כו "וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה"

י"ח, מו "וַיִּשְׁנֶס מִתְּנִיּוֹ"

י"ט, יב "קוֹל דְּמָמָה דְּקָה"

י"ט, ד "וישאל את נפשו למות"

כ"א, ד "סר וזועף"

כ"א, יט "הִרְצַחְתָּ וְגַם־יִרְשַׁתָּ"

מלכים א'

ח

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ח	מלכים א'	<p>כ"ב, ד "כמוני כמוך כעמי כעמך"</p> <p>כ"ב, יג "פה-אָחַד"</p> <p>כ"ב, טו "עֲלֵה וְהַצֵּלֵחַ"</p> <p>כ"ב, יז "כִּצְאֵן אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם רֵעָה"</p> <p>כ"ב, כז "לחם לחץ ומים לחץ"</p>
ח	מלכים ב'	<p>סיפורי אלישע:</p> <p>מלכים ב' ב'; ד'; ה'; ח';</p> <p>ב', יא "וַיַּעַל אֵלָיוּ בְּסַעְרָה הַשָּׁמַיִם"</p> <p>ב', יב "אָבִי אָבִי רִכַּב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו"</p> <p>ד', יג "בְּתוֹךְ עַמִּי אָנֹכִי יִשְׁבֶּת"</p> <p>ד', טז "כָּעֵת חָיָה"</p> <p>ה', כה "לֹא-הֵלֵךְ עַבְדְּךָ אָנָּה וְאָנָּה"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

מגילת אסתר

א, א "מהדו ועד-כוש"

א, ה "למגדול ועד-קטן"

א, ח "והשתיה כדת אין אנס"

א, יב "וחמתו בערה בו"

א, יט "ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה"

ג, י "צַרֵּר הַיְהוּדִים"

ג, טו "והעיר שושן נבוכה"

ד, א "זעקה גדולה ומרה"

ד, ה "מה-זה ועל-מה-זה"

ד, יד "רוח והצלה"

ד, טז "וכאשר אבדתי אבדתי"

ה, ג "עד-חצי המלכות"

ה, יג "וכל-זה איננו שוה לי"

ו, א "ספר הזכרונות"

ו, ט "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו"

מגילת אסתר

ח

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

ו, יב "אָבֵל וְחַפְּוֵי רֹאשׁ"
 ז, ה "מִי הוּא זֶה וְאִי-זֶה הוּא אֲשֶׁר-מָלְאוּ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן"
 ז, ז "עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל-נַפְשׁוֹ"
 ח, טו "לְיְהוּדִים הֵיטָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשֵׁשׁ וַיִּקְרָ"
 ט, א "וְנִהְפֹךְ הוּא"
 י, ג "דַּרְשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל-זָרְעוֹ"

מגילת רות

א, טז "אֶל-אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָי וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלַיִן עִמָּךְ עָמִי וְאֵלֶיךָ אֱלֹהֵי"
 א, יט "וְתַהֲם כָּל-הָעִיר עָלֶיךָ"
 א, יז "הַמָּוֶת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ"
 ב, ד "ה' עִמָּכֶם"
 ב, יב "יְשֻׁלֶם ה' פְּעֻלְךָ"
 ב, יב "לַחֲסוֹת תַּחַת-כְּנָפָיו"
 ג, יא "אֲשֶׁת חֵיל"
 ג, יח "אֵיךְ יִפֹּל דָּבָר"
 ד, א "פְּלָנִי אֶלְמָנִי"
 ד, יא "יִתֵּן ה' אֶת-הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל-בֵּיתְךָ כְּרוֹחַל וּכְלָאָה"
 ד, יד "וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל"

מגילת אסתר

מגילת רות

ח

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ט		<p>ספר יונה: א'; ב'; ג'; ד';</p> <p>מלכים ב':</p> <p>גלות ישראל: י"ז; מסע סנחריב והצלת ירושלים: י"ח; י"ט (לה-לז), מנשה: כ"א; גלויות יהודה: כ"ד (ח-כ); כ"ה; הצהרת כורש: עזרא א';</p> <p>נבואה:</p> <p>פרקי הנבואה יילמדו בזיקה לאירועים המתוארים בספר מלכים ב'. עמוס ג' (א-י); ד' (א-ט); ז' (י-יז); ישעיהו א'; ב' (א-ד); ה'; מ' (א-יא); ירמיהו א'; ז'; ל"א;</p>
	יונה	<p>ספר יונה: א'; ב'; ג'; ד';</p> <p>א', ו "מה-לֶךְ נִרְדָּם" א', טו "ויעמוד הים מזעפו" ב', ו "אפפוני מים עד נפש תהום יסבבני" ב', ח "בהתעטף עלי נפשי" ג', י "וינחם האלוהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה" ד', ב "ונחם על הרעה" ד', ט "ההיטב חָרָה-לֶךְ"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
ט	מלכים ב'	<p>גלות ישראל י"ז</p> <p>י"ז, י "על כל-גִּבְעָה גְבָהָה וְתַחַת כָּל-עֵץ רַעֲנָן"</p> <p>י"ז, יד "ויקשו אֶת-עֲרֻפֹם"</p>
ט		<p>מסע סנחריב והצלת ירושלים: י"ח; י"ט (לה-לז);</p> <p>י"ח, כא "מִשְׁעֶנֶת הַקֶּנֶה הָרְצוּץ"</p> <p>י"ח, לא "ואכלו איש גפנו ואיש תאנתו ושתו איש מי בורו"</p> <p>י"ח, ג "יום צרה ותוכחה ונאצה היום הזה"</p> <p>מנשה: כ"א;</p> <p>כ"א, יב "כָּל-שִׁמְעִיו (שִׁמְעָה) תִּצְלָנָה שְׁתֵּי אֲזָנָיו"</p> <p>כ"א, יב "ומחיתי את ירושלים כאשר ימחה את הצלחת מחה והפך על פניה"</p> <p>הצהרת כורש: עזרא א';</p> <p>א, א "העיר ה' את רוח כורש"</p> <p>א, ג "מי בכם מכל עמו יהי אלוהיו עמו ויעל לירושלים"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

עמוס

ט

עמוס ג' (א-ו); ד' (א-ט); ז' (י-ז);

ג', ג "הילכו שניהם יחדיו בלתי אם נועדו"

ג', ד "הישאג אריה ביער וטרף אין לו"

ג', ז "כי אם גלה סודו אל נביאיו"

ג', ח "אריה ישאג מי לא ירא"

ד', א "פרות הבשן"

ד', ו "נקיון שיניים"

ז', יב "חוזה לך ברח"

ישעיהו

ישעיהו א'; ב' (א-ד); ה'; מ' (א-יא);

א', ב "בָּנִים גִּדְלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי"

א', ו "מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בוֹ מֵתֵם"

א', ט "כִּסְדָּם הֵינִנו"

א', טו "יְדִיכֶם דָּמִים מְלֹאוֹ"

א', יח "כשֶׁלַּג יִלְבִּינוֹ"

א', כא "אֵיכָה הֵיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּנָה"

א', כג "שְׂרִיךְ סוֹרְרִים וְחֻבְרֵי גִבְעִים כְּלוֹ אוֹהֵב שׁוֹחַד וְרוֹדֵף שְׁלֹמוֹנִים"

ב', ג "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבְרֵי-ה' מִירוּשָׁלַם"

ב', ד "וְכִתְתוּ חֲרָבוֹתֵיכֶם לְאֵתִים וְחֲנִיתוֹתֵיכֶם לְמַזְמְרוֹת לֹא-יִשָּׂא גֹי אֶל-גֹּי חֶרֶב וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה

ספר

פרקים ופסוקים

ט

ירמיהו

מ', ג "קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסילה לאלוהינו"
 מ', ד "והיה העקב למישור"
 מ', ז "אכן חציר העם"
ירמיהו א'; ז'; ל"א;
 א', ה "בטרם אצורך בבטן ידעתך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך"
 א', י "לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס לבנות ולנטוע"
 א', יד "מצפון תפתח הרעה"
 ז', ד "היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה"
 ז', יא "המערת פריצים היה הבית הזה"
 ז', טז "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפילה"
 ז', לד "והשבתי מערי יהודה ומחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה"
 ל"א, א "מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל"
 ל"א, ג "עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל עוד תעדי תפוך ויצאת במחול משחקים"
 ל"א, יד "רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו"
 ל"א, טו "מנעי קולך מבכי ועינייך מדמעה"
 ל"א, טז "יש תקווה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם"
 ל"א, יט "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו"
 ל"א, כח "אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה"
 ל"א, לב "ועל לבם אכתבנה והייתם לי לאלוהים והמה יהיו לי לעם"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
י-יא	בראשית	<p>חובה סיפורי ראשית העולם והאנושות בראשית א'; ב'; ג'; ד'; ו' (ה-כב); ט'; י"א (א-ט);</p> <p>א. סיפורי האבות בראשית י"ב; י"ג; ט"ו; ט"ז; ח'; י"ח; ט"ט; כ"א; כ"ב (א-יט); כ"ג; כ"ד; כ"ה (יט-לד); כ"ז; כ"ח; כ"ט; ל"ב (כד-לב);</p> <p>בחירה: נושא אחד מתוך שניים על אהבה וחסד רות א'-ד'; שיר השירים א'; ב'; ג'; משלי, אשת חיל ל"א (י-לא);</p> <p>או</p> <p>בין שאול לדוד שמואל א': ח'; ט'; י"א; ט"ו; ט"ז; י"ח; כ"ד; כ"ח; ל"א; שמואל ב': א' (יז-כז);</p>
יא	בראשית	<p>ב. סיפורי יוסף בראשית ל"ז; ל"ח; ל"ט; מ'; מ"א; מ"ב; מ"ג; מ"ד; מ"ה; מ"ח; נ';</p>
	שמות	<p>ג. סיפור התהוות האומה שמות א'; ב'; ג'; י"ב (כט-מב); י"ג (יז-כב); י"ד; י"ט; כ' (א-יח); ל"ב; ל"ג; ל"ד (א-טז; כז-לה);</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
י	בראשית	סיפורי האבות י"ב, א "לך לך מארצך..." י"ב, ז "לזרעך אתן את הארץ הזאת" י"ג, ח "כי אנשים אחים אנחנו" י"ג, יז "קום והתהלך בארץ לארכה ולרחבה" ט"ז, יב "פרא אדם ידו בכל ויד כל בו" י"ח, (י;יד) "כעת חיה" י"ח, כא "הכצעקתה" י"ח, כה "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" י"ט, ד "מנער ועד זקן" י"ט, יא "הכו בסנוורים" י"ט, יא "מקטן ועד גדול" י"ט, כו "נציב מלח" כ"א, טז "כמטווחי קשת" כ"ג, ד "גר ותושב אנכי עמכם"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

סיפורי ראשית העולם והאנושות

כיתה

ספר

פרקים ופסוקים

י

בראשית

א, א-ג "בראשית ברא... ויהי אור"
א, כז "ויברא אלוהים את האדם בצלמו... זכר ונקבה ברא אותם"
ב, א-ג "ויכולו השמים... אשר ברא אלוהים לעשות"
ג, יח "לא טוב היות האדם לבדו"; "עזר כנגדו"
ג, יט "בזעת אפך תאכל לחם"
ג, יט "כי עפר אתה ואל עפר תשוב"
ד, ט "השומר אחי אנכי?"
ד, י "קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה"
ו, ט "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו"
ט, ו "שפך דם... כי בצלם אלהים עשה את האדם"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
י	רות	ג', ח "ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה" ג', יא "אִשְׁתֵּי חַיִל" ג', יח "אִיךָ יִפְלֵ דְבָר" ד', א "פְּלַנִי אֶלְמָנִי" ד', יא "יִתֵּן ה' אֶת-הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל-בֵּיתְךָ פְּרוּחַל וְכִלְאָה" ד', יד "וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל" ד', טו "והיה לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך" שיר השירים א';ב';ג'; א', ה "שחורה אני ונאווה אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש" א', טו "הנך יפה רעיתי הנך יפה עינייך יונים" ב', ב "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות" ב', ה "חולת אהבה אני" ב', ז "השבעתי אתכן בנות ירושלים... אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ" ב', יא "כי הנה הסתיו עבר הגשם חלף הלך לו" ב', יב "הניצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע" ב, יג "התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח" ב, יד "השמיעיני את קולך כי קולך ערב" ג, א "על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

משלי

י

משלי ל"א (י-לא);

ל"א, י "אשת חיל מי ימצא"

ל"א, יד "הייתה כאניות סוחר, ממרחק תביא לחמה"

ל"א, כט "רבות בנות עש חיל ואת עלית על כולנה"

ל"א, ל "שקר החן והבל היופי"

שמואל א-ב

בין שאול לדוד

שמואל א': ח'; ט'; י"א; ט"ו; ט"ז; י"ז; ח"כ; ד"כ; ח"ל"א; **שמואל ב':** א' (יז-כז);

ח', ה "עתה שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגויים"

ח', ז "לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם"

ט', א "בן איש ימיני גבור חיל"

ט', ב "ואין איש מבני ישראל טוב ממנו משכמו ומעלה"

ט', טז "כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימין"

ט"ו, יא "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך... את דברי לא הקים"

ט"ו, כב "החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה'"

ט"ו, כט "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם"

ט"ו, לג "כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
יא	בראשית	<p>יצחק: כ"ד;ה;כ"ז; כ"ד, א "זקן בא בימים" כ"ד, יז "הגמיאני נא מעט מים מכדך" כ"ד, נז "נקרא לנערה ונשאלה פיה" כ"ה, ח "בשיבה טובה" כ"ה, כז "איש תם יושב אוהלים" כ"ה, ל "הלעיטיני נא מן האדום האדום הזה" כ"ה, לד "נזיד עדשים" כ"ז, א "ותכהין עיניו מראות" כ"ז, (ד;יד) "מטעמים כאשר אהבתי" כ"ז, כב "הקול קול יעקב והידים ידי עשיו" כ"ז, כח "מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

יעקב: כ"ח; כ"ט; ל"ב (כד-לב);
כ"ח, יב "סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה"
כ"ח, יד "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"
כ"ח, יז "מה נורא המקום הזה"
כ"ט, יד "עצמי ובשרי אתה"
כ"ט, יז "יפת תואר ויפת מראה"
כ"ט, יח "ברחל בתך הקטנה"
כ"ט, כ "ויהיו בעינינו כימים אחדים באהבתנו אותה"
ל"ב, כט "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל"

יא

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה

ספר

פרקים ופסוקים

יא

סיפורי יוסף

בראשית ל"ז; ל"ח; ל"ט; מ'; מ"א; מ"ב; מ"ג; מ"ד; מ"ה; מ"ו; מ"ז; מ"ח; מ"ט;

ל"ז, ג "בן זקונים"

ל"ז, ח "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו"

ל"ז, טו "את אחי אנכי מבקש"

ל"ז, יט "בעל החלומות"

ל"ז, כב "אל תשפכו דם"

ל"ז, כז "כי אחינו בשרנו הוא"

ל"ז, לג "טרוף טרוף יוסף"

ל"ט, ב "איש מצליח"

ל"ט, ו "יפה תואר ויפה מראה"

ל"ט, יט "ויחר אפו"

מ', ח "לאלוהים פתרונים"

מ', יד "ועשית נא עמדי חסד"

מ"א, ה "עולות בקנה אחד"

מ"א, ט "את חטאי אני מזכיר היום"

מ"א, יג "אותי השיב על כני"

מ"א, כא "ולא נודע כי באו אל קרבנה"

מ"א, מ "ועל פיך ישק כל עמי"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

מ"ב, ו "המשביר לכל עם הארץ"
מ"ב, ז "וידבר אותם קשות"
מ"ב, לח "והורדתם את שיבתי ביגון שאולה"
מ"ג, יא "מזמרת הארץ"
מ"ג, ל "נכמרו רחמיו"
מ"ד, ד "למה שלמתם רעה תחת טובה"
מ"ד, יז "חלילה לי מעשות זאת"
נ, כ "ואתם חשבתם עלי רעה, אלוהים חשבה לטובה"

יא

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

ב. סיפור התהוות האומה

שמות א'; ב'; ג'; י"ב (כט-מב); י"ג (יז-כב); י"ד; י"ט; כ' (א-יח); ל"ב; ל"ג; ל"ד (א-טז; כז-לה); א', ח "וַיִּקַּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף"
 א', י "הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ"
 א', יב "וַיִּכְאֹשֶׁר יַעֲנֵנו אֹתוֹ כִּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ"
 ב', י "כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִיהוּ"
 ב', יב "וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה"
 ב', יג "וַיֹּאמֶר לִרְשָׁע לָמָּה תִּכָּה רַעֲךָ"
 ב', יד "מִי שָׁמְךָ לֵאמֹר שׁוֹר וְשֹׁפֵט עֲלֵינוּ"
 ג', ב "וְהִנֵּה הַסֶּנֶה בְּעַר בְּאֵשׁ וְהַסֶּנֶה אֵינָנו אֲכָל"
 ג', ה "שֶׁל נִעְלִיךְ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמֵּת קֹדֶשׁ הוּא"
 ג', ח "אַרְץ זָבַת חֵלֶב וְדָבָשׁ"
 י"ב, מב "לֵיל שְׁמָרִים"
 י"ג, כב "עֲמוּד הָעָנָן... וְעֲמוּד הָאֵשׁ לֵילָה"
 י"ד, ח "בְּיַד רָמָה"
 י"ד, כא "וַיִּשֶׂם אֶת הַיָּם לְחֶרֶב"
 י"ט, ד "אֲשָׂא אֶתְכֶם עַל-כַּנְּפֵי נְשָׁרִים"
 י"ט, ה "וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים"
 י"ט, ו "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהַנִּים וְגוֹי קִדּוֹשׁ"

שמות

יא

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

ל"ב, ט "עם-קשה-עָרְף"

ל"ב, יח "אין קול עֲנֹת גְבוּרָה וְאִין קול עֲנֹת חַלְוֹשָׁה קול עֲנֹת אָנְכִי שְׁמִיעַ"

ל"ב, כו "מִי לֵה' אֵלִי"

ל"ד, כט "קָרַן עֹר פָּנָיו"

יא

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקי בחירה - כיתה יב

א. שיבת ציון

הגעגועים לציון: תהלים קל"ז;
התקומה העתידית בארץ ישראל: יחזקאל ל"ז;
הצהרת כורש והעליות הראשונות: עזרא א' ג';
בשוב ה' את שיבת ציון: תהלים קכ"ו;
קשיי שבי ציון בבניית המקדש: חגי א';
עליית נחמיה וקשיי התקופה: נחמיה א' ה';
מיסוד הקריאה בתורה וחגי תשרי: נחמיה ח'.

ב. נביא ונבואה

הקדשת הנביא: ירמיהו א';
נביא אל מול העם: ירמיהו ב' (א-כח);
מוסר מול פולחן: ירמיהו ז' (א-כ);
המאבק בנביאי שקר: ירמיהו כ"ח;
נביא ומלך: ירמיהו ל"ח;
נביא מול קונצנזוס: ירמיהו כ"ו;
נביא במשבר: ירמיהו כ';
נביא כמבשר גאולה: ירמיהו ל"א.

ג. חוק וחברה

קריאת שמע:
דברים ו' (ד-ט); ויקרא י"ט (א-ד; ט-יח);
חוקים חברתיים:
דברים ט"ו (א-יא); דברים כ"ד (י-כב);

חגים

דברים ט"ז;

סדרי שלטון

דברים י"ז (ח-כ);

חוקי מלחמה

דברים כ'; דברים כ"א (י-יד);

דברים כ"ג (י-טו);

קדושת החיים

בראשית ט' (ו); שמות כ' (יג); במדבר ל"ה

(ט-לד); דברים כ"א (א-ט; כב-כג);

ד. מזמורי תהלים

דמות הצדיק האידיאלית: א';
תפילת האדם: כ"ג; ק"ל;
התייחסות לבריאה ולטבע: ח' ק"ד;
מזמורי חרטה: נ"א;
שירי המעלות: קכ"א; קכ"ב; קכ"ח;

ה. ספרות החכמה - הרהורים על החיים

איוב א'; ב'; ג'; ד' (א-ט); י"ג; ל"ח (א-כו) מ' (א-ה); מ"ב;
קהלת א'; ב'; ג' (א-ב);

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

א. שיבת ציון: הגעגועים לציון

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
יב	תהלים	<p>שיבת ציון: הגעגועים לציון: תהלים קל"ז; קל"ז, א "על נהרות בבל שם ישבנו וגם בכינו" קל"ז, ד "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר" קל"ז, ה "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" קל"ז, ו "תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי"</p>
	יחזקאל	<p>התקומה העתידית בארץ ישראל: יחזקאל ל"ז; ל"ז, ד "העצמות היבשות" ל"ז, ח "ויקרום עליהם עור... מלמעלה ורוח אין בהם" ל"ז, יא "ואבדה תקוותנו נגזרנו לנו" ל"ז, כו "וכרתי להם ברית שלום ברית עולם" ל"ז, כז "והייתי להם לאלוהים והמה יהיו לי לעם"</p>
	עזרא	<p>הצהרת כורש והעליות הראשונות: עזרא א'ג' א' א "העיר ה' את רוח כורש" א' ג "מי בכם מכל עמו יהי אלוהיו עמו ויעל לירושלים" ג' ח "לנצח על מלאכת בית ה" ג' יג "והקול נשמע עד למרחוק"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

פרקים ופסוקים

ספר

כיתה

<p>בשוב ה' את שיבת ציון תהלים קכ"ו; קכ"ז, א "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" קכ"ז, ב "אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה" קכ"ז, ד "שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנגב" קכ"ז, ה "הזורעים בדמעה ברינה יקצורו"</p> <p>קשיי שבי ציון בבניית המקדש: חגי א'; א, ד "לשבת בבתיכם ספונים" א, ו "והמשתכר משתכר אל צרור נקוב" א, ז "שימו לבבכם על דרכיכם"</p> <p>עליית נחמיה וקשיי התקופה נחמיה א';ה'; א, ג "חומת ירושלים מפורצת ושעריה נצתו באש" ה, יג "גם חצני ניערתי ואמרה ככה ינער האלוהים את כל אשר לא יקים"</p> <p>מיסוד הקריאה בתורה וחגי תשרי: נחמיה ח'; ח, א "ויאספו כל העם כאיש אחד אל הרחוב אשר לפני שער המים" ח, ו "ויענו כל העם אמן ואמן במועל ידיהם" ח, ח "מפורש ושום שכל ויבינו במקרא"</p>	<p>תהלים</p> <p>חגי</p> <p>נחמיה</p>	<p>יב</p>
--	---	------------------

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

ב. נביא ונבואה

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
יב	ירמיהו	<p>הקדשת הנביא: ירמיהו א'; א, ה "בטרם אצורך בבטן ידעתוך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך" א, י "לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס לבנות ולנטוע" א, יד "מצפון תפתח הרעה"</p> <p>נביא אל מול העם: ירמיהו ב' (א-כח); ב, ב "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" ב, יג "כי שתים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים אשר לא יכלו המים"</p> <p>המאבק בנביאי שקר: ירמיהו כ"ח; כ"ח, ט "בבוא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת"</p> <p>נביא ומלך: ירמיהו ל"ח; ל"ח, ד "הוא מרפה את ידי אנשי המלחמה" ל"ח, יא "ויקח משם בלויי סחבות ובלויי מלחים"</p> <p>נביא מול קונצנזוס: ירמיהו כ"ו; כ"ו, טו "דם נקי" כ"ו, טז "משפט מוות" כ"ו, יז "ציון שדה תחרש"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
יב		<p>נביא במשבר: ירמיהו כ'; כ, ח "אזעק חמס" כ, ט "והיה בלבי כאש בוערת עצר בעצמותי" כ, יב "צבאות בוחן צדיק רואה כליות ולב" נביא כמבשר גאולה: ירמיהו ל"א; ל"א, א "מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל" ל"א, ג "עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל עוד תעדי תפיך ויצאת במחול משחקים" ל"א, יד "קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו" ל"א, טו "מנעי קולך מבכי ועינייך מדמעה" ל"א, טז "יש תקווה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם" ל"א, יט "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו" ל"א, כח "אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה שיניו" ל"א, לב "נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה והייתם לי לאלוהים והמה יהיו לי לעם"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

ג. חוק וחברה

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
יב	דברים ויקרא	<p>קריאת שמע: דברים ו' (ד-ט); ויקרא י"ט (א-ד; ט-יח);</p> <p>ו', ד "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד"</p> <p>י"ט, ב "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם"</p> <p>י"ט, יב "ולא תשבעו בשמי לשקר"</p> <p>י"ט, יג "לא תלין פעולת שכיר אתך עד הבוקר"</p> <p>י"ט, יד "לא תקלל חרש ולפני עיור לא תתן מכשול"</p> <p>י"ט, טו "לא תעשו עוול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול"</p> <p>י"ט, טז "לא תלך רכיל בעמך"</p> <p>י"ט, טז "לא תעמוד על דם רעך"</p> <p>י"ט, יז "לא תשנא את אחיך בלבבך"; "הוכח תוכיח את עמיתך"</p> <p>י"ט, יח "לא תקם ולא תטר את בני עמך"</p> <p>י"ט, יח "ואהבת לרעך כמוך"</p>
	דברים	<p>חוקים חברתיים: דברים ט"ו (א-יא); דברים כ"ד (י-כב);</p> <p>ט"ו, ז "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך"</p> <p>ט"ו, יא "פתוח תפתח את ירך לאחיך"</p> <p>כ"ד, יד "לא תעשוק שכיר"</p> <p>כ"ד, טז "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו"</p>

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה

ספר

פרקים ופסוקים

יב

חגים: דברים ט"ז;

ט"ז (יד-טו); "ושמחת בחגך... והיית אך שמח"

סדרי שלטון דברים י"ז (ח-כ);

י"ז, ח "כי יפלא ממך דבר למשפט"

חוקי מלחמה דברים כ'; דברים כ"א (י-יד); דברים כ"ג (י-טו);

כ', ג "אל ירך לבבכם"

כ', ח "מי האיש הירא ורך הלבב ילך ולא ימס את לבב אחיו כלבבו"

כ', יט "כי האדם עץ השדה"

כ"א, ז "ידינו לא שפכו את הדם הזה"

כ"ג, "לא יבוא ממזר בקהל ה"

כ"ג, י "כי תצא על אויבך ונשמרת מכל דבר רע"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה

ספר

פרקים ופסוקים

יב

בראשית
שמות
במדבר

קדושת החיים: בראשית ט' (ו); שמות כ' (יג); במדבר ל"ה (ט-לד); דברים כ"א (א-ט; כב-נג);
ט', ו "שופך דם האדם באדם דמו ישפך"
כ', יב "לא תרצח"
ל"ה, יא "ערי מקלט תהינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה"
ל"ה, לא "ולא תקחו כופר לנפש רוצח"

מזמורי תהלים

דמות הצדיק האידיאלית א';

א, א "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב ליצים לא ישב"
א, ג "כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח"

תהלים

תפילת האדם: כ"ג; ק"ל;

כ"ג, ב "בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני"
כ"ג, ד "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירע רע"
כ"ג, ו "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי"
ק"ל, א "ממעמקים קראתיך ה"
ק"ל, ב "ה' שמעה בקולי תהינה אזניך קשובות לקול תחנוני"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה

ספר

פרקים ופסוקים

יב

התייחסות לבריאה ולטבע ח';ק"ד;

ח', ג "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז"

ח' (ה-ו) "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ותחסרהו מעט מאלוהים"

ק"ד, טו "ויין ישמח לב אנוש"

ק"ד, כד "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית"

מזמורי חרטה: נ"א;

נ"א, ג "חנני אלוהים מחה פשעי"

נ"א, יב "לב טהור ברא לי אלוהים ורוח נכון חדש בקרבי"

נ"א, יז "שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך"

שירי המעלות: קכ"א; קכ"ב; קכ"ח;

קכ"א, א "אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי"

קכ"א, ד "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל"

קכ"א, ח "ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם"

קכ"ב, ב "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים"

קכ"ב, ג "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו"

קכ"ב, ו "שאלו שלום ירושלים"

קכ"ב, ח "למען אחי ורעיי אדברה נא שלום בך"

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

ה. ספרות החכמה - הרהורים על החיים

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
יב		<p>קכ"ח, ב "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" קכ"ח, ה "יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי יחיך" קכ"ח, ו "וראה בנים לבניך שלום על ישראל"</p> <p>ספרות החכמה – הרהורים על החיים</p> <p>איוב א'; ב'; ג'; ד' (א-ט); י"ג; ל"ח (א-כו); מ' (א-ה); מ"ב; קהלת א'; ב'; ג' (א-יב); א'; טז "עוֹד זָה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא" א'; כא "ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך" ב'; י "גם את הטוב נקבל מאת אלוהים ואת הרע לא נקבל" ב'; י "לא חטא איוב בשפתיו" ג'; א "ויקלל את יומו" ג'; ג "הלילה ההוא יקחהו אופל" ג'; כה "ואשר יגורתי יבוא לי" י"ג, ה "החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה" י"ג, כד "למה פניך תסתיר ותחשבני לאויב לך" י"ג, כה "העלה נדף תערוץ ואת קש יבש תרדוף" ל"ח, ג "אזר נא כגבר חלצִיך" מ"ב, ו "עפר ואפר"</p>
	איוב	

ניבים וביטויים נכסי צאן ברזל בשפה העברית

כיתה	ספר	פרקים ופסוקים
יב	קהלת	<p>קהלת א' ב' ג' (א-יב); א, ב "הבל הבלים הכל הבל" א, ד "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" א, ז "כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא" א, ח "לא תשבע עין לראות" א, ט "מה שהיה הוא שיהיה... ואין כל חדש תחת השמש" א, יג "לדרוש ולתור בחכמה על כל אשר נעשה תחת השמים" א, יד "הבל ורעות רוח" א, טז "דברתי אנכי עם ליבי" א, יח "ויוסיף דעת יוסיף מכאוב" ב, יא "ואין יתרון תחת השמש" ב, יג "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך" ב, יד "החכם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך" ג, א "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים" ג, ב "עת ללדת ועת למות עת לטעת ועת לעקור נטוע" ג, ה "עת לחבוק ועת לרחוק מחבק" ג, ח "עת לאהוב ועת לשנוא עת מלחמה ועת שלום" ג, י "את הכל עשה יפה בעתו"</p>